

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA UPRAVO

Diplomsko delo

**ANALIZA IMPLEMENTACIJE PARTICIPATIVNEGA
PRORAČUNA NA PRIMERU OBČINE KOMEN**

Ana Gulič

Ljubljana, junij 2020

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA UPRAVO

Diplomsko delo

**ANALIZA IMPLEMENTACIJE PARTICIPATIVNEGA PRORAČUNA NA
PRIMERU OBČINE KOMEN**

Kandidatka: Ana Gulič
Vpisna številka: 04032958
Študijski program: visokošolski strokovni študijski program Uprava 1. stopnja

Mentor: izr. prof. dr. Jože Benčina

Ljubljana, junij 2020

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Ana Gulič, študentka visokošolskega strokovnega študijskega programa Uprava I. stopnja, z vpisno številko 04032958, sem avtorica diplomskega dela z naslovom Analiza implementacije participativnega proračuna na primeru Občine Komen.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela,
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu literature in virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu, se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah, Uradni list RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo,
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo,
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala Mija Bon, mag. slov.

Ljubljana, 19. 6. 2020

Podpis avtorice

POVZETEK

Občinski participativni proračun je oblika spodbujanja lokalne demokracije, saj občanom omogoča, da sami odločajo o projektih, za katere menijo, da so investicijsko najbolj potrebni, in jim dodelijo del občinskega proračuna. Od njegovega nastanka konec 20. stoletja v Porto Alegre je danes, tri desetletja kasneje, kljub pozitivnim učinkom v praksi opaziti njegovo dolgoročno propadanje (kot npr. tudi v Porto Alegre).

V diplomskem delu smo zato glede na prakse iz tujine in Slovenije poskušali ugotoviti, od katerih dejavnikov je odvisna uspešnost participativnega proračuna. Temeljni cilj diplomskega dela je na podlagi opravljenega pregleda literature in študije primera participativnega proračuna v Občini Komen ugotoviti, kateri so ključni dejavniki, ki zagotavljajo uspešno izvedbo participativnega proračuna, in kateri dejavniki participativni proračun zavirajo. Raziskava je bila izvedena na primeru uspešno izpeljanega participativnega proračuna Občine Komen iz leta 2016 in nakazanih sprememb v letu 2020 ter s pomočjo pregleda praks participativnega proračuna v izbranih tujih mestih.

Na osnovi analize so podani tako dejavniki, ki pozitivno pripomorejo k participativnemu proračunu, npr. politična volja lokalne oblasti, kot tudi negativni dejavniki, npr. nedokončanost izglasovanih projektov, za katere ugotavljamo, da lahko ogrozijo obstoj participativnega proračuna. Ugotovitve diplomskega dela lahko služijo kot pomoč pri lažjem uvajanju in ohranjanju participativnega proračuna v občinah v Sloveniji, v katerih se bodo v bodoče odločali zanj.

Ključne besede: občinski participativni proračun, javna sredstva, participacija občanov, dejavniki uspešnosti, Občina Komen

ABSTRACT

ANALYSIS OF THE IMPLEMENTATION OF PARTICIPATORY BUDGETING IN COMMUNITY KOMEN

The process of participatory budgeting is a form of promoting local democracy which enables citizens to decide on the projects they consider the most urgent from an investment point of view, and in the framework of which a portion of the municipal budget is allocated to said projects. Three decades after its emergence in Porto Alegre at the end of the 20th century, however, the long-term degradation of this process can be observed (even, for example, in Porto Alegre), despite the positive impact of the process in practice.

Therefore, this thesis focused on foreign and Slovenian practices in order to determine the factors that the success of the participatory budgeting process depends on. The core objective of this thesis is to perform a literature review and a case study of participatory budgeting in the Municipality of Komen in order to determine the key factors guaranteeing a successful implementation of the participatory budgeting process, and the factors inhibiting said process. The research has been carried out based on a successfully implemented example of participatory budgeting in the Municipality of Komen in 2016, the amendments indicated in 2020, and the review of participatory budgeting practices in selected foreign cities.

The analysis provides a basis for the factors having a positive influence on the participatory budget, e.g. the political will of the local authorities, and the factors negatively influencing said process, e.g. the incompleteness of voted projects that are found to potentially jeopardise the existence of the participatory budgeting process. The findings of this thesis can be used to facilitate the introduction of the participatory budgeting process in Slovenian municipalities that will opt to introduce said system in the future.

Key words: participatory budgeting, public funds, citizen participation, success factors, Municipality of Komen

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA	III
POVZETEK	V
ABSTRACT	VI
KAZALO PONAZORITEV	IX
KAZALO GRAFIKONOV	IX
KAZALO TABEL	IX
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV	X
1 UVOD.....	1
2 PARTICIPATIVNI PRORAČUN	4
2.1 DEFINICIJA PARTICIPATIVNEGA PRORAČUNA	4
2.2 VRSTE PARTICIPATIVNIH PRORAČUNOV	9
2.3 OBČINSKI PARTICIPATIVNI PRORAČUN.....	11
2.3.1 Zakonodajna ureditev občinskega participativnega proračuna v slovenskem prostoru	12
3 PREGLED OBČINSKIH PARTICIPATIVNIH PRORAČUNOV V TUJINI	14
3.1 PORTO ALEGRE	14
3.1.1 Model participativnega proračuna v Porto Alegre.....	15
3.1.2 Ukinitev participativnega proračuna.....	17
3.2 IZ JUŽNE AMERIKE V EVROPO: PARTICIPATIVNI PRORAČUN NA PORTUGALSKEM ..	19
3.2.1 Ukinitev participativnega proračuna na Portugalskem.....	21
3.2.2 Palmela	22
3.3 RAZVOJ PARTICIPATIVNEGA PRORAČUNA NA ŠVEDSKEM	26
3.3.1 Avesta	28
3.4 RAZVOJ PARTICIPATIVNEGA PRORAČUNA V ŠPANIJI.....	29
3.4.1 Cordoba	30
4 ŠTUDIJA PRIMERA OBČINE KOMEN	33
4.1 METODOLOGIJA	33
4.2 PROJEKT »JAZ PREDLAGAM«	34
4.2.1 Postopek.....	35
4.2.2 Rezultati.....	38
4.3 NOVOSTI V PARTICIPATIVNEM PRORAČUNU ZA LETO 2020/21.....	40
4.3.1 Glasovanje	41
4.3.2 Rezultati glasovanja in udeležbe	42

4.4	POMEN UVEDBE PARTICIPATIVNEGA PRORAČUNA ZA OBČINO KOMEN - PREDNOSTI IN SLABOSTI	43
4.5	RAZISKOVALNA VPRAŠANJA IN ODGOVORI NANJE	44
5	ZAKLJUČEK	53
	LITERATURA IN VIRI	56
	PRILOGE	62
	PRILOGA 1 – OBRAZEC ZA ODDAJO PROJEKTNEGA PREDLOGA – JAZ PREDLAGAM	62
	PRILOGA 2 – ZGIBANKA S PREDSTAVITVIJO PARTICIPATIVNEGA PRORAČUNA ZA LETO 2014/15 OBČINE PALMELA	64
	PRILOGA 3 – ZGIBANKA ZA GOSPODINJSTVA S PREDSTAVITVIJO PARTICIPATIVNEGA PRORAČUNA OBČINE KOMEN	65

KAZALO PONAZORITEV

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 1 - Realizacija projektov participativnega proračuna Porto Alegre pred in po letu 2005	18
Grafikon 2 - Odstotek mest s participativnim proračunom na Švedskem 2012	27
Grafikon 3 - Rezultati glasovanja in udeležbe leta 2017/18 in 2020/21	43

KAZALO TABEL

Tabela 1 - Udeležba na srečanjih v Palmeli 2002–2004	23
Tabela 2 - Terminski plan participativnega proračuna v Palmeli za leti 2014/2015	24
Tabela 3 - Udeležba na participativnem proračunu v Cordobi 2001-2003	31
Tabela 4 - Udeleženci na srečanjih participativnega proračuna glede na spol 2001-2003.	32
Tabela 5 – Terminski plan participativnega proračuna v Občini Komen za leti 2017/2018	36
Tabela 6 - Predlagani projekti vaške skupnosti Kobdilj	38
Tabela 7 - Rezultati glasovanja vaške skupnosti Kobdilj.....	38
Tabela 8 - Udeležba na glasovanju	39
Tabela 9 - Rezultati glasovanja	40
Tabela 10 - Terminski plan participativnega proračuna za leti 2020/21.....	41

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV

CDU	Zvezna demokratična koalicija
IKT	informacijsko-komunikacijska tehnologija
IU	Združena levica
PCP	Portugalska komunistična stranka
PEV	Ekološka stranka zelenih
SALAR	Švedsko nacionalno združenje lokalnih oblasti in regij

1 UVOD

S pojmom participativnega proračuna se v svetu prvič srečamo konec 80. let v južnoameriški državi Braziliji, natančneje v 1,5-milijonskem mestu Porto Alegre. Ko je tam leta 1988 na volitvah zmagala Delavska stranka, je le-ta v poskusu obuditve demokracije uporabila mehanizem participativnega proračuna, ki temelji na aktivnem sodelovanju občanov. Pred tem je v mestu vladala vojaška diktatura in verjetno je bil to tudi način, kako pridobiti politično priljubljenost.

V zgodovini so sicer zaznane tri širitvene faze participativnega proračuna, a prav v tretji, ki traja od leta 2001, je njegova uporaba skokovito narasla, tako da v svetu poznamo več kot 11.000 primerov implementacije participativnega proračuna (Dias, Enríquez & Júlio, 2019). Uporabljajo ga tako manjša kot večmilijonska mesta, pri čemer je v različnih mestih delež financ, namenjen tovrstni porabi, različen. Bistvo participativnega proračuna je, da državljani oziroma občani sami na glasovanju odločajo o projektih, za katere menijo, da so investicijsko najbolj potrebni, in izbranim projektom dodelijo del občinskega proračuna ali javnih sredstev. Proces se izvaja vsakoletno na občinski, mestni ali pokrajinski ravni.

Participativni proračun ima kot način porabe sredstev številne prednosti, kot so transparentnost, možnost sodelovanja in upoštevanja občanov oziroma državljanov pri sprejemanju odločitev o porabi sredstev ter posledično njihovo zadovoljstvo, učinkovita poraba sredstev (Primc, 2000; Vasev, 2013; Garrigues, 2016), po drugi strani pa so pri njegovem uveljavljanju in vzdrževanju prisotne tudi težave, npr. pomankanje interesa ali nesodelovanje prebivalcev, preveč dolgoročni projekti, ki se ne izpeljejo do konca, umanjkanje analiz izpeljanih projektov, zmanjšanje sredstev, namenjenih participativnemu proračunu, in posledično zmanjšanje motivacije prebivalcev, zamenjava politične strukture. Študije mest z uvedenimi participativnimi proračuni kažejo, da ta sistem kljub prednostim, ki jih prinaša, dolgoročno propade, zato nas v diplomskem delu zanima, na katere dejavnike je treba paziti pri izpeljavi, da bi se obdržal.

V slovenskem prostoru že najdemo primere dobre prakse, in sicer denimo v MO Maribor, Občini Ajdovščina, MO Nova Gorica in Občini Komen, ki je tudi predmet diplomskega dela. Na podlagi izpeljanih projektov v omenjenih občinah se kaže, da je občinski participativni proračun lahko uspešen in pozitiven za občino, a kljub temu še ni prisoten v vseh slovenskih občinah. Da je participativni proračun uspešno izpeljan, je treba upoštevati dejavnike, ki vplivajo nanj. V diplomskem delu bomo glede na prakse iz tujine in Slovenije poskušali ugotoviti, kateri so ključni dejavniki, ki spodbujajo izvedbo participativnega proračuna, in kateri dejavniki participativni proračun zavirajo.

Namen diplomskega dela je na podlagi pregleda literature in analize rezultatov študije primera ugotoviti ključne dejavnike, ki zagotavljajo uspešno izvedbo participativnega proračuna, in dejavnike, ki izvedbo ovirajo. To bo pripomoglo k uvajanju participativnega proračuna v občinah v Sloveniji, ki se bodo v bodoče odločale za participativni proračun.

Temeljni cilj diplomskega dela je na primeru analize uspešno izpeljanega participativnega proračuna Občine Komen iz leta 2016 ter nakazanih sprememb v letu 2020 s pomočjo primerjave s primeri dobre prakse v izbranih mestih v tujini opredeliti:

- dejavnike, ki zagotavljajo uspešno pripravo in izvedbo participativnega proračuna, ter
- dejavnike, ki občinski participativni proračun zavirajo.

Analiza bo pripravljena na podlagi raziskovalnih vprašanj:

- Kolikšen del proračuna je namenjen participativnemu proračunu?
- Kdo je sodeloval oz. glasoval? Ali se kažejo razlike v sodelovanju pri participativnem proračunu glede na spol? Ali so določeni nujni minimalni deleži sodelujočih (po posameznih krajevnih skupnostih), da se participativni proračun potrdi?
- Ali so bili projekti, izbrani v Občini Komen v letih 2017/18 v okviru participativnega proračuna v celoti izpeljani?
- Kako je na potek participativnega proračuna vplivala menjava na županskem položaju? Kakšna je razlika med participativnim proračunom v letih 2017/18 in obeti za leti 2020/21, ko občino vodi drug župan? Ali na participativni proračun vpliva politična usmeritev župana?
- Ali na razvoj oziroma obstoj participativnega proračuna vpliva izbira vrste participativnega proračuna?
- Kje so se pri izvedbi participativnega proračuna v Občini Komen (v primerjavi z obstoječimi praksami v tujini) pokazale pomanjkljivosti?
- Ali se kažejo kakšne razlike med participativnim proračunom v zelo velikih občinah, kot je na primer Porto Alegre z več kot tisoč milijoni prebivalcev, v primerjavi z Občino Komen z le nekaj tisoč prebivalci?

Z uporabo opisne oziroma deskriptivne metode bodo predstavljena teoretična izhodišča o participativnem proračunu in participativni proračuni, izvedeni v tujini, ki jih bomo v ugotovitve strnili z deduktivno metodo sklepanja. Dobljeno znanje bo uporabljeno v raziskovalnem delu, kjer bo z metodo študije primera obravnavan participativni proračun v

Občini Komen. Na koncu bodo s pomočjo deduktivne metode sklepanja izluščeni bistveni dejavniki, ki vplivajo na izvedbo participativnega proračuna. Predstavljeni bodo tako dejavniki, ki se na poti vpeljevanja participativnega proračuna izkažejo kot tisti, ki to spodbujajo, in dejavniki, ki ovirajo uvajanje in ohranjanje participativnega proračuna v občinah.

Diplomsko delo je razdeljeno na dva dela, in sicer na teoretični in praktični del. V teoretičnem delu je na podlagi preučene literature predstavljena opredelitev participativnega računa, zgodovina njegovega uveljavljanja, njegovi učinki in način njegove vpeljave, predstavljene so vrste participativnih računov s poudarkom na občinskem participativnem proračunu. Na koncu teoretičnega dela so predstavljeni še participativni proračuni, vpeljeni v izbranih tujih mestih, vključno z južnoameriškim mestom Porto Alegre. V praktičnem delu je opravljena študija primera participativnega proračuna v Občini Komen, čemur sledi primerjalna analiza. Nazadnje so zbrane ugotovitve o dejavnikih, ki vplivajo na izvedbo participativnega proračuna na občinski ravni, z namenom usmerjanja slovenskih občin pri izbiri tovrstne oblike porabe občinskih sredstev.

2 PARTICIPATIVNI PRORAČUN

Sodelovanje občanov pri odločanju o zadevah lokalne samouprave krepi demokracijo na lokalni ravni, to je t. i. lokalno demokracijo (Babić, 2009). Poleg na eni strani posredne vključenosti občanov v lokalno politiko, npr. prek volitev, je na drugi strani neposredna lokalna demokracija (Vlaj, 2006), pri kateri lahko občani s svojo participacijo »neposredno uresničujejo svoje pravice in zadovoljujejo svoje potrebe« (Brezovšek, 2009, str. 8). Ena od možnosti neposredne lokalne demokracije je participativni proračun.

V tem poglavju bo predstavljena definicija participativnega proračuna ter njegova zgodovina. Tako bo lažje razumeti njegovo širitev po svetu in pogoje, ki mu omogočijo hitrejšo rast. Predstavljene bodo tudi vrste participativnih proračunov ter model občinskega participativnega proračuna, razdeljen na več faz.

2.1 DEFINICIJA PARTICIPATIVNEGA PRORAČUNA

Participativni proračun je koncept, ki se je v svetu razvil konec 20. stoletja, natančneje leta 1989 v mestu Porto Alegre v najjužnejši zvezni brazilski državi Rio grande do Sul¹. Delavska stranka (PT), ki je leto prej prevzela oblast, je sklenila, da bo del odločanja o proračunu prenesla na 1,5 milijona prebivalcev mesta. Pred tem je v državi vladala vojaška diktatura in morda je bil to poskus spodbujanja večje politične priljubljenosti novoizvoljene mestne oblasti (Vasev, 2013). Leta 1990 je bil postopek v Porto Alegre tudi uradno poimenovan »participativni proračun«. V začetku 90. let so ga začeli sprejemati tudi v drugih mestih, kasneje pa še številne lokalne samouprave po Latinski Ameriki, zlasti po letu 1996, ko je Konferenca habitata Združenih narodov II v Istanbulu Porto Alegre prepoznala kot eno od 42 najboljših praks na področju mestnega upravljanja (Goldfrank, 2017).

Participativni proračun različni avtorji različno definirajo. Svetovna banka ga definira kot proces, v katerem člani lokalne skupnosti neposredno odločajo o porabi dela javnega proračuna. Prav tako je definicija neenotna na nivoju EU. Zakonodajca EU ne zavezuje držav članic k uvedbi ali ureditvi participativnega proračuna, jo pa podpira kot obliko dobrih praks, tako kot tudi OZN in Svetovna banka (Zobavnik & Pristavec Đogić, 2017, str. 3).

Gre torej za obliko spodbujanja demokracije (Vasev, 2013), saj predvideva večje vključevanje državljanov oziroma občanov v odločanje o porabi dela javnih sredstev države oziroma občine za projekte, ki jih sami določijo in izglasujejo. Lahko bi celo rekli, da gre za politično gibanje 21. stoletja, kot odgovor na krizo predstavniških režimov, na vedno večje izkušnje s sodelovanjem državljanov pri oblikovanju politike in upravljanju porabe javnih sredstev. Bistvo

¹ Gre za eno od 26 zveznih držav na jugovzhodu Brazilije. Meji na Argentino in Urugvaj.

participativnega proračuna je torej v tem, da državljani oziroma občani in ne občinska oblast sama na glasovanju odločajo o projektih, za katere menijo, da so investicijsko najbolj potrebni in izbranim projektom dodelijo del temu namenjenega občinskega proračuna ali javnih sredstev.

Poleg tega, da prebivalci o projektih glasujejo, so lahko tudi sami predlagatelji novih in tako pomagajo izboljšati okolico, v kateri živijo. Na tak način pridejo do denarja tudi okoliši ali soseske z nizkimi dohodki. Prebivalci so pripravljeni prevzeti večjo odgovornost za projekte, ki bodo dolgoročno koristili lokalni skupnosti, celoten potek participativnega proračuna pa je veliko bolj transparenten, kar okrepi zaupanje v nosilce oblasti. Poraba sredstev je učinkovitejša, poleg tega pa ima nenazadnje tak način razdeljevanja proračunskega denarja tudi ekonomske prednosti, saj kot pravi Tiago Peixoto, raziskovalec v Centru za elektronsko demokracijo na Univerzi v Zürichu: *»Kjer je dobro izvajan participativni proračun, prebivalci plačujejo več davkov, oblasti pa lahko s privolitvijo ljudi davke tudi povečajo, saj se ljudje zavedajo, da je za več projektov potrebnih več sredstev (Vasev, 2013).«*

Od samega začetka uvedbe so bile zaznane tri večje širitvene faze participativnega proračuna. Prva je potekala od 1989 do 1997. Zanj je bilo značilno, da je bil to poskus uvedbe v manjšem številu mest. Druga faza je trajala od leta 1997 do 2000, ko ga je uspešno implementirala Brazilija in ga vpeljala v cca. 150 mest. V tretji fazi, ki še vedno traja, se je z začetkom leta 2001 začel participativni proračun skokovito širiti po svetu izven meja Brazilije (Global campaign on urban governance, 2004). Danes je prisoten v več kot 11.000 mestih in mestnih državah (Dias idr., 2019), kjer ga uspešno prakticirajo, in sicer v celotni Južni Ameriki, Severni Ameriki, Evropi, Afriki in Aziji. Izvajajo ga tako manjša mesta z 20.000 ali manj prebivalci kot tudi večmilijonska mesta. Med njimi so metropole, kot so Chicago, ki je kot prvi začel izvajati participativni proračun v Združenih državah Amerike, New York, Lizbona, Berlin, Paris idr. Proces se vsakoletno izvaja na občinski, mestni ali pokrajinski ravni, med katerimi prednjači občinski participativni proračun (Vasev, 2013).

Za uspešno izvajanje participativnega proračuna je pomembno predvsem to, da morajo biti prebivalci, katere proračun zadeva, dobro organizirani in morajo sodelovati med seboj. V krajih, kjer niso vajeni takšne samoorganizacije prebivalstva, se je treba te večšine šele naučiti. Prebivalci tako namesto le spremljanja politike pričnejo z aktivnim sodelovanjem in upravljanjem z razpoložljivimi sredstvi ter postanejo tako kritiki kot pobudniki projektov (Vasev, 2013).

Najpomembnejše prednosti participativnega proračuna so naslednje (Garrigues, 2016):

- članom skupnosti omogoča, da izrazijo svoje mnenje glede porabe proračunskega denarja in svojih potreb. Na ta način se povežejo občani, svetniki in občinska oblast;

- gradi se zaupanje. Participativni proračun kaže odprtost za preglednost in odgovornost;
- ustvarja socialni kapital. Z razpravami dobijo občani vpogled v potrebe drug drugega;
- participativni proračun vodi do boljših odločitev, ki so sprejete v širšem krogu občanov;
- občani preko participativnega proračuna dobijo boljši vpogled v sistem delovanja občinske uprave;
- vključevanje prebivalcev v finančne odločitve vodi do večjega razumevanja postopka sprejemanja odločitev;
- izboljšajo se javne storitve. S tem, ko lahko državljani povedo, katere javne storitve so najpomembnejše in katerih primanjkuje, lahko povečamo njihovo kakovost.

Pri vpeljavi participativnega proračuna je treba upoštevati ključna načela, to so (Primc, 2000):

- dolgoročnost,
- transparentnost,
- vključenost,
- dostopnost informacij,
- deliberativnost,
- smiselna področja,
- vpetost v skupnost,
- zanesljivost.

Ko govorimo o dolgoročnosti, je mišljeno predvsem to, da participativni proračun ne sme biti enkraten dogodek, ampak mora biti zasnovan kot trajni mehanizem, s katerim lahko občani soupravljajo. Da bi ga torej občani sprejeli kot svojega, mora biti zastavljen dolgoročno, predvidljivo in ponavljajoče.

S tem, ko občani vedo, kako poteka participativni proračun, kako pri tem sodelovati in kako se sprejemajo odločitve, se krepi njihovo zaupanje v sistem. Velik del zaupanja temelji na transparentnosti in predvidljivosti postopka. Pomembno je, da imajo občani občutek, da je s sodelovanjem pri participativnem proračunu pomembno vplivajo na lokalno ureditev. Tako so pripravljene pripraviti predlogov nameniti več časa.

V participativni proračun morajo biti vključeni vsi občani, prav tako mora biti vsem dostopen. V čim bolj reprezentativnih razmerjih morajo biti zastopane vse demografske in ekonomske skupine prebivalcev. Postopki morajo biti dovolj enostavni, da lahko sodeluje vsak, ne glede na izobrazbo, starost ali kako drugo osebno okoliščino, ki bi lahko oteževala sodelovanje.

Pomembno je, da imajo občani čim boljši dostop do bistvenih informacij, in to ne le do informacij o participativnem proračunu, ampak tudi do zadevnih informacij o urbanističnih kriterijih, zemljiščih v občinski lasti, okoljskih podatkov, predlogov drugih občanov ter

pristojnosti občine. Pri tem je pomembno, da jih znajo občani tudi najti, denimo preko centralne lokacije, ki je povezana s participativnim proračunom.

Med glavnimi cilji in nameni participativnega proračuna je pridobiti čim več kvalitetnih predlogov, ponovna izgradnja skupnosti in širjenje skupnostnega namesto partikularnega razmišljanja, zato je pomemben vidik participativnega proračuna organizirana deliberativnost med občani. Rezultati kažejo, da so predlogi, zbrani na sestankih in pogovorih med občani, kvalitetnejši, kot tisti, ki jih občani posamično oblikujejo doma, brez diskusije s sokrajani.

Pri izvajanju participativnega proračuna je smiselno upoštevati geografsko porazdelitev, tako da so v določen participativni proračun vključeni prebivalci s skupnim življenjskim okoljem. Na primer ni smiselno izbrati blokovskega naselja in kmečke hiše v okolici, saj imajo ljudje v teh dveh skupnostih popolnoma različne potrebe, zato se želje lahko zelo razlikujejo in posledično lahko pride do nesoglasij. Smiselno je upoštevati denimo skupnosti, ki že obstajajo, npr. krajevne skupnosti, vaške skupnosti, mestne četrti.

Predlogi participativnega proračuna naj izhajajo iz skupnosti, prav tako mora njihova izvedba čim bolj ustrezati željam skupnosti. V postopke participativnega proračuna je torej smiselno čim bolj vključevati že dejavne dele skupnosti, pri sami izvedbi izglasovanih projektov pa se prav tako nasloniti na izkušnje skupnosti.

Treba je zagotoviti, da so vsi postopki v okviru participativnega proračuna zanesljivo izvedeni, brez možnosti dvoma s strani javnosti, saj se brez občutka zanesljivosti občani ne bodo udeleževali postopkov participativnega proračuna in posledično ne bo dobrih rezultatov, ki jih proračun lahko prinaša. Izkušnje kažejo, da se udeležba in angažiranost občanov drastično zmanjša, če se izglasovani projekti ne izvedejo ali če se pravila spreminjajo sredi postopka oziroma po njem.

Pomembno je tudi, da je politika (s tem so mišljeni vodilni na lokalni (izvršni) oblasti) naklonjena neposredni demokraciji, ki jo participativni proračun predstavlja, saj omogoča prebivalcem »nadzirati uporabo javnih sredstev in sodelovati pri odločanju o porabi« le-teh (Zobavnik & Pristavec Đogić, 2017, str. 3). Participativni proračun mora torej imeti politično podporo.

Participativni proračun mora upoštevati določene vidike, od katerih je odvisna uspešnost participativnega proračuna, zato mora biti vpeljan premišljeno in počasi. Na podlagi praks, uporabljenih pri uspešno izpeljanih proračunih, je bilo izluščenih sedem praktičnih korakov, ki so potrebni za vpeljavo participativnega proračuna (Garrigues, 2016). Podani koraki veljajo na splošno za vse participativne proračune, ne glede na velikost mesta/občine in vrsto participativnega proračuna (Garrigues, 2016).

1. korak: Polaganje temeljev

Najpomembnejše odločitve morajo biti sprejete prav v prvem koraku.

- Najprej se izmed vrst participativnega proračuna izbere tisto, ki najbolj ustreza specifični situaciji.
- Nato se določi glavni cilj. Lahko je večplasten, pri čemer bo potek veliko lažji, če se znotraj ciljev določi prioritete.
- Sledi določanje načina komunikacije z občani. Ta lahko poteka preko spleta ali v živo; slednji zahteva nekoliko več časa in sredstev. Najbolje je vzpostaviti spletno platformo, na kateri se nahajajo informacije in kjer lahko občani komunicirajo z občinsko oblastjo. Še boljša pa je kombinacija obojega, torej tako spletne komunikacije kot komunikacije v živo.

2. korak: Obveščanje občanov

Prebivalce je treba seznaniti s časovnim okvirom, postopkom in pravili, tako da poteka proces neovirano. Prebivalce je treba izobraziti tako, da se proaktivno komunicira z njimi. Javno dostopne jim morajo biti vse informacije, ne le splošni dokumenti o vodenju participativnega proračuna, ampak tudi podrobnejši podatki, kot so na primer razpoložljiva finančna sredstva in dodeljena proračunska sredstva v preteklem letu, saj so prebivalcem v pomoč pri sprejemanju odločitev.

3. korak: Zbiranje podatkov

Ko se projekt prične, lahko prebivalci začnejo komentirati, glasovati, podajati ideje in pripombe, pri čemer je način poteka odvisen od vrste projekta. V okviru te faze se razpravlja o lokalnih prednostnih nalogah in konkretnih projektih, in sicer izključno o vsebini idej, ne o proračunskem obsegu le-teh.

4. korak: Odločitev o obsegu proračuna in procesu vpeljave

V tej fazi mestni strokovnjaki analizirajo prispele predloge in hkrati tudi preverijo, ali so v skladu z določenimi kriteriji postopka. Občina izbere končne predloge večinoma na podlagi meril, kot sta strošek in izvedljivost, ter prebivalce obvesti o izboru.

S pomočjo notranjih in zunanjih strokovnjakov se določi obseg proračuna. Pričakovani stroški izbranih projektov in idej morajo namreč sovpadati z določenim proračunskim zneskom, namenjenim participativnemu proračunu. Nekatere občine določijo tudi najvišji možen znesek posameznega projekta.

Tehnično izvedljivost je glede na projekte lažje oceniti. Pomembno je predvsem, ali se lahko ideja uresniči v določenem časovnem okviru in ali pozitivno vpliva na okolico in ne povzroča škode posameznim skupinam.

5. korak: Glasovanje

V tej fazi občani porazdelijo določen proračun med teme in ideje, za katere posamezniki glasujejo, in sicer izberejo lahko toliko projektov, kolikor je obseg sredstev, namenjenih participativnemu proračunu. Za glasovanje se določi časovni rok. Po zbiranju in analiziranju glasov občina oblikuje končno priporočilo o proračunu, ki je navdih za končno odločitev. Zamisli se nato lahko spremenijo v akcijski načrt.

6. korak: Rezultati

Sporočanje rezultatov je bistvenega pomena in obsega informacije o tem, katere ideje so bile izbrane in katerim področjem pripada določen delež proračuna. Prav tako je treba informirati tudi o naslednjih korakih, to je o tem, kdo bo izvajal izbrane korake, kdaj se bo to zgodilo in ali lahko prebivalci pri tem sodelujejo ipd. Preglednost rezultatov pomaga graditi zaupanje na dolgi rok in zagotavlja, da bodo prebivalci zagotovo sodelovali pri naslednjem projektu.

7. korak: Implementacija

To je najpomembnejši korak, saj gre pri njem za dejansko izvedbo participativnega proračuna, na podlagi česar vidijo prebivalci tudi konkreten učinek svoje udeležbe.

2.2 VRSTE PARTICIPATIVNIH PRORAČUNOV

Obstaja več vrst participativnih proračunov, in sicer (Garrigues, 2016; Orçamento participativo Portugal, 2017):

- odločitveni in posvetovalni,
- tematski in idejni,
- skupinski in individualni,
- z nenehnim sprejemanjem idej in s fiksnim okvirom,
- lokalni, regionalni ter nacionalni (na Portugalskem od leta 2017).

Razlika med odločitvenim in posvetovalnim participativnim proračunom je predvsem v tem, kaj želimo z njim doseči. Če je participativni proračun določen z namenom, da bo izglasovanim projektom občina sledila ter jih tudi izpeljala in jim namenila sredstva v proračunu, potem gre

za odločitveni značaj. V primeru, ko želi občina le preveriti želje prebivalcev in rezultate vzeti zgolj kot predloge pri dodeljevanju proračuna, pa gre za posvetovalni značaj (Garrigues, 2016).

Tematski in idejni participativni proračun se razlikujeta v tem, da se v nekaterih primerih izvaja participativni proračun samo na nivoju tem ali zgolj kot politične domene, v drugih primerih pa kot konkretne ideje ali projekti. Obstajajo tudi primeri t. i. hibridnih participativnih proračunov, pri katerih se na primer znotraj izbrane teme izbira najboljše ideje ali projekte (Garrigues, 2016).

Skupinski participativni proračun poteka v živo, brez spleta. Za namen projektov se v temu namenjenih prostorih srečujejo večje skupine udeležencev in o njih razpravljajo. Ko se participativni proračun prenese na splet in uvede spletno glasovanje, pa postane to stvar posameznika in govorimo o individualnem participativnem proračunu, saj posameznik tako izraža svoje individualne želje. Obstaja tudi možnost hibridov teh dveh vrst participativnega proračuna, kot denimo, ko na določenih spletnih straneh obstajajo poleg glasovnic za participativni proračun tudi spletni forumi, kjer lahko udeleženci med seboj diskutirajo (Garrigues, 2016).

V večini primerov v občinskem načrtu že obstajajo ideje ali teme, o katerih bi lahko prebivalci glasovali ali jih zgolj komentirali, v drugih primerih se občina odloči, da izbor tem in idej prepusti prebivalcem. Ker se lahko v teh primerih zgodi, da ideje močno spremenijo sam postopek participativnega proračuna, se predlaga, da se določi določen del sredstev iz proračuna, ki bo namenjen zgolj temam in idejam prebivalcev. Poskrbeti je treba tudi za pregled nad projekti ter jasna določila upravičenosti do njih (Garrigues, 2016).

Participativni račun lahko zadeva različno široka geografska področja, lahko poteka lokalno ali regionalno ali (redko) širše. Ko se določa, koga povabiti k sodelovanju pri participativnem proračunu, je smiselno povabiti samo prebivalce konkretno določenega območja, torej tiste, ki bodo to spremembo neposredno občutili (Garrigues, 2016).

Kot je bilo navedeno, obstaja pet vrst participativnih proračunov, kar pomeni veliko število možnih izpeljav, toda v praksi sta najpogostejši dve vrsti participativnega proračuna, to sta lokalni, specifični projekti odločitvene narave ter splošnopolitične zamisli posvetovalne narave (Garrigues, 2016).

1. lokalni, specifični projekti odločitvene narave

Na primer občina omogoči svojim prebivalcem, da na volitvah odločijo, kolikšen del proračuna bodo namenili izgradnji kolesarskih stez in parkirnih mest za kolesa. Izid volitev je zavezujoč za občino, tako da mu mora le-ta slediti v izvedbi.

2. splošnopolitične zamisli posvetovalne narave

Kot primer lahko vzamemo mesto, ki svojim prebivalcem omogoči prednostno obravnavati teme, ki so jim pomembnejše, npr. trajnostna mobilnost, raznolikost ali kultura. Občina lahko s pomočjo izbranih tem izpopolni svojo politiko in določi prednostne naloge, niso pa izbrane teme zanjo zavezujoče.

2.3 OBČINSKI PARTICIPATIVNI PRORAČUN

Občinski participativni proračuni so speljani na različne načine. Najpogosteje pa je uporabljen model mesta Porto Alegre (Smith & Fletcher, 2016 v User Participation, 2017), ki ima proces razdeljen na pet faz, razporejenih preko celega leta (Vasev, 2013):

- V I. fazi, ki je v začetku pomladi, se v posamezni soseski ali vasi izvede pripravljalna srečanja prebivalcev, ki jih pripravi občina. Razprava je odprta za širšo javnost. Na srečanjih predstavniki občinske oblasti predstavijo uspehe lanskoletnega izpeljanega proračuna. Pogovorijo se že o potrebah in načrtih za prihodnje leto ter predlogih udeležencev. Občina predstavi pravila celotnega procesa.
- V II. fazi sledijo odprte skupščine, na katerih se pričakuje večja udeležba prebivalcev. Predstavniki finančnega oddelka občine predstavi, kolikšen del proračuna je na voljo. Občina nato predstavi 14 sklopov, od katerih se na skupščini izvolijo 4 prioritetni. Na skupščini se izvoli tudi člani sveta, in sicer po dva za vsak tematski sklop oziroma na vsako regijo. Ti potem oblikujejo proračun upoštevajoč želje prebivalcev.
- V času III. faze potekajo regionalni in tematski forumi. Izvolijo se delegati (po 1 na vsakih 10 oseb), ki nato obišejo lokacije predlaganih projektov in se prepričajo o njihovi izvedljivosti, ovirah ter določijo hierarhično lestvico. Na sestankih občinski predstavniki po potrebi predložijo podrobnejše podatke o projektih, ki so del razprav (načrti, kontakti, fotokopije).
- Na občinski skupščini se v IV. fazi zberejo svetniki. Prek njih regije, mestne/vaške skupnosti občinskemu oddelku za načrtovanje predložijo seznam projektov in storitev.
- Končna, V., faza obsega srečanja članov občine in občinskih svetnikov. V tem času pride do glasovanja občanov o izbranih projektih predlogih. Zmagovalni projekti so uvrščeni v proračun občine. Občina pripravi osnutek proračuna. Člani sveta o njem razpravljajo in ga po potrebi spreminjajo. Sledi potrditev osnutka proračuna s strani mestnih svetnikov. Občina nato na podlagi sprejetega proračuna pripravi investicijski načrt, ki ga mora potrditi svet participativnega proračuna. Celoten proces tako traja do konca leta.

S tem, ko občina sprejme participativni proračun, se tudi zaveže k njegovi izpeljavi. Prav na podlagi izpeljanih projektov se kaže učinkovitost participativnega proračuna in poveča se zaupanje tako v občino in njene predstavnike kot v sistem kot tak.

2.3.1 Zakonodajna ureditev občinskega participativnega proračuna v slovenskem prostoru

V Sloveniji se je participativni proračun šele dobro začel izvajati in ga občine predvsem zaradi nepoznavanja samega procesa ne vključujejo tako hitro, kot bi si nekateri želeli, mu pa poznavalci pripisujejo velik pomen v bodoče (Vasev, 2013). Prvič je bil uveden v Mariboru leta 2013, sledile pa so mu še druge občine, npr. Novo mesto, Nova Gorica, Ajdovščina, Komen itn. (Jazbinšek, 2016). Verjetno prav zaradi tega, ker je koncept še dokaj nov, na državnem nivoju slovenska zakonodaja instituta participativnega proračuna ne predpisuje, obstajajo pa določila o postopkih participativnega proračuna v okviru posameznih občinskih statutov in poslovnikov (Zobavnik & Pristavec Đogić, 2017, str. 6), je pa bilo v okviru raziskave Sveta Evrope leta 2011 ugotovljeno, da je Slovenija ena od držav Evropske unije, v kateri je bila sprejeta ureditev participativnega proračuna na nacionalni in/ali regionalni in/ali nižji ravni in kjer obstaja primarna zakonodaja o ureditvi participativnega proračuna (Zobavnik & Pristavec Đogić, 2017, str. 5–6 po Vodušek & Biefnot 2011).

Deloma je koncept participativnega proračuna vključen v okviru členov Zakona o lokalni samoupravi (ZLS, Uradni list RS, št. 94/07 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08, 79/09, 51/10, 40/12 – ZUJF, 14/15 – ZUUJFO, 11/18 – ZSPDSLS-1, 30/18 in 61/20 – ZIUZEOP-A), ki določajo neposredno participacijo državljanov (Vasev, 2013). Njihova participacija pri porabi dela proračuna sicer do leta 2018 ni bila predvidena (46. člen ZLS v Vasev, 2013).

ZLS v 19.c členu določa, da se lahko s statutom občine določi pravne posle, ki jih predlaga ožji del občine oziroma njegov svet, ter višino sredstev zanje. Veljavni so lahko brez predhodnega soglasja župana. Poleg tega, da lahko statut občine ali odlok določi, »da ima krajevni, vaški ali četrtni odbor pravico občinskemu svetu predlagati odločitve, ki se nanašajo na ožji del občine (30. člen ZLS), lahko predpisuje tudi, da »mora občinski svet pred vsako odločitvijo, ki se nanaša na ožji del občine, obvezno pridobiti mnenje krajevnega, vaškega oziroma četrtnega odbora« (30. člen ZLS). V praksi to pomeni možnost sodelovanja prebivalcev pri odločanju o projektih na občinski ravni, s čimer se »tako po eni strani okrepi vloga ožjih delov občin in po drugi strani vzpostavi trajen dialog med javno oblastjo in prebivalci tudi glede porabe javnih sredstev (Zobavnik & Pristavec Đogić, 2017, str. 7).«

Aprila 2018 je stopil v veljavo 48.a člen ZLS, ki je omogočil izvajanje participativnega proračuna in občanom podelil pravico do odločanja o njegovi porabi. »Občina lahko v postopku priprave predloga proračuna določi višino sredstev, namenjeno financiranju projektov, ki jih predlagajo

občani. O predlaganih projektih občina izvede posvetovanja z občani najkasneje do predložitve proračuna občinskemu svetu v sprejem (48.a člen ZLS).« Občina delež sredstev, namenjenih za projekte, določi z odlokom o proračunu. Kljub zagotovitvi participativnega proračuna z uvedbo omenjenega člena pa prihaja še vedno do zmede, saj je zakon precej ohlapen. Vsaka občina namreč lahko sama odloči, ali bo vpeljala participativni proračun v svoj statut ali ne. Tudi koraki same vpeljave so od občine do občine različni. Nekateri uporabljajo model v petih fazah, drugi v štirih. Prihaja celo do tega, da vsak župan razume participacijo državljanov po svoje. Nekateri zadevo rešijo tako, da enostavno razdelijo denar vaškim skupnostim v lastno presojo o njegovi porabi, drugi po gospodinjstvih razpošljejo anketni vprašalnik (Petrovčič, 2018).

3 PREGLED OBČINSKIH PARTICIPATIVNIH PRORAČUNOV V TUJINI

V tem poglavju je na podlagi dostopnih virov in literature podan pregled praks participativnega proračuna v izbranih tujih mestih Južne Amerike in Evrope, in sicer v Porto Alegre, Avesti, Palmeli in Cordobi. Opisano bo, kako je prišlo do vpeljave občinskega participativnega proračuna (razvoj participativnega proračuna); na kakšen način je potekal proces participativnega proračuna (potek, sodelovanje, izbira projektov, razporeditev financ, področja, ki jih je zajel, itd.); kaj se je izkazalo kot prednost participativnega proračuna; katere težave so se pojavile pri izvedbi participativnega proračuna ter kateri dejavniki vplivajo na izvedbo participativnega proračuna.

3.1 PORTO ALEGRE

Sprejetje nove ustave, demokratizacija in decentralizacija Brazilije je lokalnim skupnostim dala večje pristojnosti, tudi javno-finančne, in s tem omogočila nastanek participativnega proračuna (Orçamento Participativo). Kot je bilo že omenjeno, se je le-ta najprej uveljavil v mestu Porto Alegre, prestolnici brazilske zvezne države Rio grande do Sul, leta 1989. Takrat je na volitvah zmagal Olivio Dutra², vodja Napredne delavske stranke (PT – Partido dos Trabalhadores). Stranka je zmago dosegla še v naslednjih štirih mandatih (Zobavnik & Pristavec Đogić, 2017, str. 10). Stranka, ki je nastala v poznih 80. letih, je imela cilj zmanjšati korupcijo in klientelizem ter omogočiti napredek in sodelovanje vsem državljanom, še posebej revnejšemu sloju, ki je bili leta zapostavljen. Kot prednostne naloge si je zadala revnejšim omogočiti dostop do kvalitetnega javnega zdravstva, transporta ter neprofitnih stanovanj. Olivio Dutra, tedanji vodja Delavske stranke, je participativni proračun opisal kot revolucionarni proces in ga primerjal s socializmom (Goldfrank, 2017).

Brazilska institucionalna struktura je v preteklosti dodeljevala močna pooblastila županom v zvezi z občinskim proračunom in njegovim procesom (Melgar, 2014). V brazilskem občinskem proračunskem procesu pa sta ključna akterja izvršna oblast (Prefeitura), ki vključuje župana in različne občinske službe, ter zakonodajna oblast ali mestni svet (Câmara de Vereadores). Delavska stranka pa je podpirala priljubljene in inovativne programe, zato je spodbujala k reformi lokalne uprave ter sodelovala pri oblikovanju participativnega proračuna. Mesto z nekaj več kot 1,5 milijona prebivalcev se je odločilo, da prevzame del odgovornosti upravljanja v svoje roke, kar so podprli tudi občani, ki so se na javnih sestankih o namembnosti proračuna udeležili v velikem številu, saj jih je samo v letu 1999 sodelovalo preko 40.000 (Goldsmith, 2018).

² Zmagal je s 34 % glasov in prevzel županovanje, kljub temu da mu javnomnenjske ankete tega niso napovedovale. Drugega kroga volitev ni bilo, čeprav kandidat ni dosegel polovice veljavnih glasov, saj takratni volilni sistem tega ni omogočal (Wikipedia, Olivio Dutra).

Leta 1989 se je v mestu Porto Alegre kljub visoko pričakovani življenjski dobi in pismenosti zrcalila neenakost drugih brazilskih mest. Tretjina prebivalstva je živela v slumih, izolirana od mestnega središča z nizko stopnjo javnih storitev. Participativni proračun je doprinesel k občutnemu izboljšanju in pravičnejši porazdelitvi sredstev.

3.1.1 Model participativnega proračuna v Porto Alegre

Porto Alegre je kot prvo mesto, ki je uveljavilo participativni proračun, s svojim modelom postalo tudi tako nacionalni kot tudi mednarodni zgled uspešnega upravljanja mesta z vključenim participativnim proračunom (Zobavnik & Pristavec Đogić, 2017, str. 10 po Hope for Democracy, 2014; Jazbinšek, 2016). Sprva (v t. i. začetni fazi, od 1989 do 1992) je predstavljal participativni proračun kompromis med predlogi civilne družbe in mestne uprave, ki je morala v ta namen tudi prenoviti svoje mehanizme (Zobavnik & Pristavec Đogić, 2017, str. 10).

Mesto Porto Alegre je bilo za potrebe javne razprave regionalno razdeljeno na 17 delov oz. mestnih četrti (od leta 1994, prvotno na 16) in 6 (prvotno 5) tematskih zborov z namenom homogenosti in vsebinske usmerjenosti proračunskih razprav. Na regijskih srečanjih se razpravlja in opredeljuje naložbe in storitve na nivoju posameznega dela mesta, na tematskih zborih pa se razpravlja o projektih in naložbah, ki se tičejo vseh, tj. celotnega mesta (Zobavnik & Pristavec Đogić, 2017; Prefeitura Municipal de Porto Alegre, 2019). Proces participativnega proračuna je zajemal definicijo prioritet državljanov, njihovo pretvorbo v participativni proračun in nadzor nad izvršitvijo participativnega proračuna (Zobavnik & Pristavec Đogić, 2017, str. 11). Sprejetje participativnega proračuna je potekalo v treh vzporednih sklopih srečanj, in sicer v tematskih skupščinah, sosedskih skupščinah in sestankih delegatov za koordinacijska zasedanja širom celotnega mesta (Goldsmith, 2018).

Cikel participativnega proračuna se začetek leta začne z uradnim poročilom mestne uprave o odhodkih v preteklem letu, imenovanim predstavitev računov. Mestna uprava najprej poroča o preteklem letu, nato predstavi svoj naložbeni načrt za tekoče leto (o naložbah je bilo že dogovorjeno na sestankih v preteklem letu). Sledi razprava za prihodnje leto. Srečanja se nato nadaljujejo vse leto in trajajo devet mesecev. Potekajo tako plenarne skupščine (plenumi) po posameznih (16 oz. 17) okrožjih oz. mestnih četrtih, kjer obravnavajo teme, kot so na primer oskrba z vodo in kanalizacija, tlakovanje ulic, parkov in šol, imajo pa tudi specializirane tematske skupščine za posamezna področja, kot so promet, zdravstvo, izobraževanje, šport in gospodarstvo. Okrožna srečanja potekajo na javnih mestih, v telovadnicah, cerkvah, klubih ipd. Vsako okrožje pripravi dva sklopa razvrstitev. Prvi je sestavljen iz dvanajstih glavnih »tem«, na primer ureditev pločnikov, vodovodne linije, gradnja šole ..., drugi sklop sestavljajo »presečna« prizadevanja, saj se tičejo celotnega mesta, kot je na primer čiščenje plaž (Zobavnik & Pristavec Đogić, 2017; Goldsmith, 2018).

V participativnem proračunu za leto 2019/20 so bile denimo predvidene naslednje teme (Prefeitura Municipal de Porto Alegre, 2019):

- promet in mobilnost v mestih,
- zdravstvo in socialna pomoč,
- izobraževanje, šport in prosti čas,
- kultura in mladi,
- gospodarski razvoj, obdavčitev, turizem in delo,
- stanovanja, mestna organizacija, razvoj mest in okolja.

Razporeditev proračuna na okrožja se meri glede na uteži (prioritetne naloge), določene na javnih razpravah. V letu 2000 so bile npr. te uteži prebivalstvo, indeks revščine ter faktor pomanjkanja, kot je na primer pomanjkanje pločnikov, javnih površin, ter ostale prioritetne naloge (Goldsmith, 2018).

Po besedah mestnih uradnikov se je kot eden od dosežkov konstruktivne diskusije na nekaterih ravneh oblikovala igra z ničelno vsoto (angl. zero-sum game), npr. odločali so se med tem, ali zgradijo manj pločnikov in namenijo več sredstev mladim ali obratno. Na ta način je bil dosežen kompromis; vsak je nekaj pridobil in hkrati zgubil. Ta postopek pa ima tudi druge posledice. Mesto Porto Alegre je zaradi njega sprejelo vrsto neobičajnih odločitev, saj namesto ideologije tekmovalnega mesta uporabljajo solidarnost, ki se je razvila iz široke udeležbe prebivalstva. Tako je na primer mesto zavrnilo izgradnjo hotela s petimi zvezdicami na lokaciji, kjer je prej stala elektrarna, ki je bila opuščena. Namesto hotela je tam uredilo javni park, kongresno dvorano, prostor pa je postal javni simbol mesta (Goldsmith, 2018).

En izmed indikatorjev uspešnosti participativnega proračuna je prav njegova povečana stopnja udeležbe. V letu 1990 je bilo teh udeležencev manj kot 1.000, leta 1998 že 16.000, v letu 1999 pa več kot 40.000. Pri tem je pomembno, da udeležba ni omejena samo na srednji delavski razred, niti izključno na podpornike Delavske stranke (Goldsmith, 2018). Študije so pokazale, da udeleženci 16 okrožnih skupščin in delegati regionalnih svetov na sestankih pridobijo največ idej prav od najrevnejšega sloja prebivalcev, čeprav se sestankov udeležuje veliko strokovnjakov in ljudi srednjega sloja. Postopek participativnega proračuna je v politično akcijo vključil veliko tistih, ki niso ali ne podpirajo Delavske stranke. To je povsem v nasprotju s prejšnjim pokroviteljskim pristopom, pri katerem so večje stranke izrabljale mestno hišo kot način izplačila svojih podpornikov.

Študija, ki jo je Svetovna banka opravila po prvem desetletju izvajanja participativnega proračuna, je pokazala veliko izboljšanje življenjskega standarda prebivalcev v mestu. Število priključenih gospodinjstev na kanalizacijo in vodovod se je med letoma 1988 in 1997 povečalo

s 75 % na 98 %. Proračun, namenjen zdravju in izobraževanju, se je med letoma 1985 in 1996 povečal s 13% na skoraj 40 %. Število šol se je od leta 1986 povečalo za kar štirikrat, gradnja cest v revnih soseskah pa za petkrat. Nove javne stanovanjske enote, ki so v letu 1986 oskrbovale samo 1.700 novih prebivalcev, so leta 1989 imele dodatnih 27.000 (Gelman & Votto, 2018). Prav tako pa se je povečal tudi delež participativnega proračuna v skupnem proračunu mesta, in sicer s 17 % v letu 1992 na 21 % v letu 1999 (Zobavnik & Pristavec Đogić, 2017, str. 11).

3.1.2 Ukinitev participativnega proračuna

Kljub številnim prednostim participativnega proračuna je tema številnih razprav, kako to prenesti v dolgotrajno in uspešno izkušnjo. Veliko študije participativnega proračuna se ukvarja z analizo njegovih značilnosti, ni pa jih veliko, ki se posvečajo njegovi kontinuiteti. Veliko participativnih proračunov je namreč izvedenih, a številni se v lokalnem političnem programu ne obdržijo (Allegretti & Lopez, 2012). Denimo kljub temu da se je participativni proračun z začetki v Porto Alegre po svetu razvil v več različic, je njegov rojstni kraj Porto Alegre postal tudi študijski primer, kako hitro lahko sistemi (modeli) razpadejo (Gelman & Votto, 2018).

Do leta 2004 je Delavska stranka sledila enakemu modelu izvajanja participativnega proračuna, kot je bil prvoten. To se je zgodilo, potem ko je Delavska stranka po 16 letih izgubila politično moč in bila leta 2004 poražena na lokalnih volitvah. Tedanjega župana, kandidata Delavske stranke Raula Ponta, je porazil kandidat desne opozicijske koalicije Hose Fogaço. Ker je novi župan na volitvah obljubljal ohranitev participativnega proračuna, se je moral tudi po izvolitvi tega držati. Sprva je celo skupaj s Svetovnim socialnim forumom poskrbel, da je postal participativni proračun najbolj priznana demokratična inovacija v mestu (Melgar, 2014).

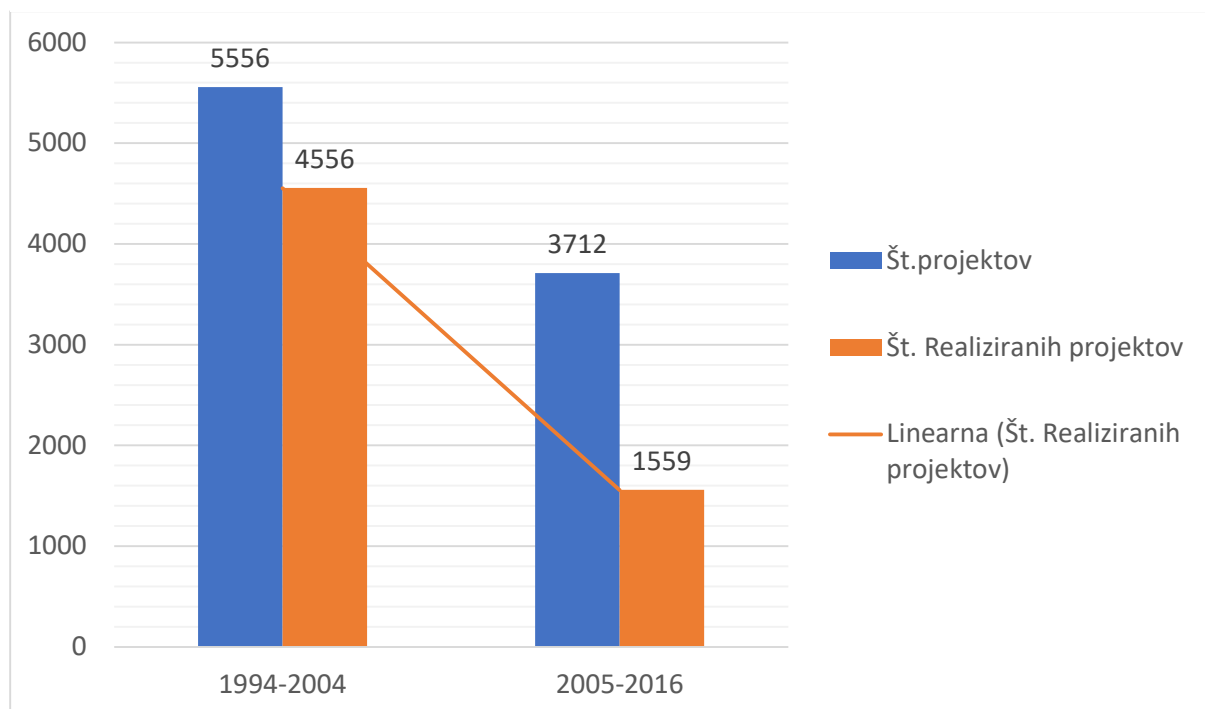
Med drugim so leta 2000 na voljo prišli novi viri financiranja na zvezni ravni v obsegu, kakršnega v 90. letih še ni bilo. To financiranje pa ni bilo odvisno od udeležbe državljanov, kar je tudi odvrčalo participativni pristop (Gelman & Votto, 2018). Po treh zaporednih upravah desnosredinskih strank se je pojavila težnja po spreminjanju izvajanja participativnega proračuna. Premik se je zgodil potem, ko se je mesto soočilo z več fiskalnimi krizami. Občinska oblast je začela z varčevalnimi ukrepi. Zmanjšali so financiranje vrste javnih storitev, za katere so prebivalci navadno odločali s pomočjo participativnega proračuna (Gelman & Votto, 2018).

Dejansko je kmalu po nastopu funkcije novega župana občinska uprava objavila, da bo njen glavni cilj tri leta zapored ustvariti javnofinančne presežke. Varčevalni ukrepi (zmanjšanje financiranja vrste javnih storitev), so bili namenjeni izkazovanju fiskalne previdnosti, ki bi mestu omogočila več financiranja s strani Svetovne banke in drugih mednarodnih finančnih institucij, od katerih je vedno bolj iskal posojila in tehnično pomoč. Ena izmed najbolj opaznih posledic te politike je bilo neizvajanje projektov participativnega proračuna s strani občinskih

služb. Leta 2005 je bilo na primer za javne naložbe predvidenih približno 143,7 milijonov dolarjev, dejansko pa je bilo porabljenih le približno 46,5 milijonov dolarjev. V letu 2006 so od predvidenih 120 milijonov ameriških dolarjev za javne naložbe porabili le 56,6 milijonov dolarjev. Zmanjšana poraba se je kazala bodisi v neizvajanju bodisi v zamudi izvajanja večine projektov iz participativnega proračuna (Melgar, 2014).

Kot lahko razberemo iz *Grafikona 1*, je bilo do leta 2004 v Porto Alegre realiziranih 82 % (4556) projektov participativnega proračuna, po letu 2005 pa zgolj 42 % (1559). Znatno se je zmanjšalo tudi njihovo število, in sicer s 5.556 (1994–2004) na 3.712 (2005–2016) v obdobju približno desetih let. Po 20 letih delovanja participativnega proračuna so se po letu 2004, po zgubi Delavske stranke na volitvah, začeli pojavljati izzivi na področju participativnega proračuna (Participedia, b.d.)

Grafikon 1 - Realizacija projektov participativnega proračuna Porto Alegre pred in po letu 2005

Vir: Gelman & Votto (2018)

Leta 2016 je vodenje države prevzela desnosredinska brazilška stranka Socialne demokracije (PSDB - Partido da Social Democracia Brasileira) in z letom 2017 za dve leti suspendirala proračunsko participacijo, pri čemer je kot razlog navedla pomanjkanje sredstev in potrebo po reformah. Participativni proces tudi po dveh desetletjih uspeha v Porto Alegre ni mogel vzdržati političnih sprememb (Gelman & Votto, 2018).

Danes participativni proračun v Porto Alegre spet poteka. Rebecca Abers, profesorica politologije na Univerzi v Braziliji, pravi, da gre za približno enak model participacije, kot je bil

implementiran med letoma 1990 in 2016, vendar so spreminjajoče se politične razmere in odnosi do financiranja večjih infrastruktur popolnoma spremenili pomen izvajanja tega modela ter izkoreninili njegov bistven značaj, ki ga je imel v zgodnejši fazi (Gelman & Votto, 2018).

3.2 IZ JUŽNE AMERIKE V EVROPO: PARTICIPATIVNI PRORAČUN NA PORTUGALSKEM

Na Portugalskem se politična moč deli na več nivojih, na nacionalnem, regionalnem in lokalnem. Na lokalnem nivoju se naprej deli na občine in župnije (Freguesias). Danes je lokalna struktura Portugalske sestavljena iz 308 občin in 4259 župnij. Sicer participativni proračun sprejemajo občine, a prihaja do stalnih napetosti med župnijami, saj trdijo, da bi morale biti edine institucije, ki bi skrbele za sodelovanje in demokratično izvedbo, saj so najbližje državljanom (Allegretti & Lopez, 2012).

Participativni proračun se iz Južne Amerike na evropska tla ni naselil tako hitro, kot bi predvidevali glede na njegovo širitev v Južni Ameriki. Pilotni projekti so se zgodili v Rimu, Londonu in Parizu, a je bila prva evropska prestolnica, ki je vpeljala postopek participativnega proračuna (po modelu Porto Alegre) na občinski ravni Lizbona, (Portugalska) leta 2008. Pred tem je leta 2002 občina Palmela sprožila klasični posvetovalni model participativnega proračuna (Município Palmela, 2014). O tem nekoliko kasneje. Lizbonski proces participativnega proračuna se od participativnega proračuna v Južni Ameriki razlikuje predvsem v tem, da je bil pilotni projekt omejen na zelo majhne dele občinskega proračuna, niti se ni posebej poudarjalo vprašanj, povezanih s socialno vključenostjo in pravično razporeditvijo javnih dobrin, vezanih na ranljivejše socialne skupine (Alegretti & Antunes, 2014).

Začetki Lizbonskega participativnega proračuna segajo v leto 2006, ko je zaradi okrepljene politične krize odstopil župan. Nova občinska vlada, ki jo je tedaj vodil socialist Antonio Costa, je leta 2007 začutila potrebo po vključevanju državljanov v odločitve oblasti in ustvarjanju soglasja, ki bi preseгло volilne rezultate. Organiziral je tematske seje, namenjene širši javnosti, ter več odprtih srečanj, na katerih so razglabljali o prispevkih občanov in društev ter o načrtih in projektih mestnega sveta v prihodnje (Alegretti & Antunes, 2014).

Lizbonski mestni svet je po spodbudnih rezultatih sprejel Listino načel participativnega proračuna in potrdil potrebo udeležbe državljanov pri soodločanju o delu naložb do višine 5 milijonov evrov, kar je doslej največ na Portugalskem (5,4 % proračuna) (Alegretti & Antunes, 2014).

Lizbonski proces je postal merilo podobnim participativnim proračunom na Portugalskem, pa tudi izven njenih meja. V mednarodno razpravo je vnesel inovativne elemente, kot je uporaba sodobnih tehnologij, namenjenih predstavitev in razvrščanju predlogov. Osredotočiti se je skušal na oblikovanje bolj »evropskega« modela participativnega proračuna (Alegretti & Antunes, 2014).

Proces participativnega proračuna v Lizboni deluje v letnem ciklu, ki se začne spomladi in nadaljuje do poletja. Več decentraliziranih skupščin, namenjenih predlogom državljanov, kasneje postane predmet vrednotenja in tehnične analize občinskih služb. Faza glasovanja poteka oktobra, javna predstavitev zmagovalnih projektov pa sledi v novembru ali decembru. Za spodbujanje udeležb je mestni svet ustvaril spletni portal www.lisboaparticipa.pt, na katerem državljani sprejemajo informacije, oddajo predloge, od leta 2013 pa lahko glasove oddajo tudi preko SMS-sporočil. Ker nekateri ponudniki telekomunikacij niso bili pripravljeni ponuditi brezplačnega pošiljanja SMS-sporočil za namen glasovanja, so poleg spletnega glasovanja uvedli tudi t. i. PB Bus, avtobus, ki potuje po mestu cel mesec v času glasovanja (Alegretti & Antunes, 2014).

Čeprav je sam proces kazal optimalno uspešnost na področju rasti in pri ukoreninjenju na ozemlju, kjer je bil prisoten, je leta 2011 izgubil del svoje vplivnosti, saj se je zaradi padca svetovnih skladov njegov proračun zmanjšal kar za polovico, in sicer na 2,5 milijona evrov, in tak ostal vse do danes (Câmara Municipal de Lisboa).

Lizbonski primer participativnega proračuna je zelo zanimiv, saj je imel na Portugalskem od samega začetka sprejema velik vpliv. Poleg tega, da to ni bil zgolj posvetovalni model, ki je na Portugalskem vladal dotlej (občina Palmela), je namreč dovolil vpogled v participativni proračun širši svetovni javnosti s pomočjo medijskega prenosa (Alegretti & Antunes, 2014).

Danes je Lizbona mesto, ki je aktivno vključeno v t. i. Ibersko mrežo participativnih proračunov. Vsako leto se na dogodku zberejo in izmenjajo dobre prakse. Od njegove uveljavitve so izkušnje s participativnim proračunom v Lizboni postale pomembna praksa za ostale portugalske občine, saj je bil zelo spodbuden in – ker gre za glavno mesto –, tudi medijsko prepoznaven.

Nedvomno sta tako začetna vsota, namenjena participativnemu proračunu, kot inovativna vloga informacijskih tehnologij pripomogla, da je postala Lizbona središče sprememb v modelu portugalskega participativnega proračuna³. Oblikoval se je model druge generacije

³ Portugalska je v letih 2002–2015 za namene odločitvenega participativnega proračuna namenila 71.356.500 milijonov evrov, od tega kar 17.256.500,00 milijonov evrov (24 %) v letu 2015 (Alegretti, 2016).

portugalskega participativnega proračuna, osredotočen na vidik soodločanja in večjo organiziranost mestnega sveta (Allegratti & Antunes, 2014).

Lizbonski participativni proračun se razlikuje od posvetovalnega participativnega proračuna, kakršnega je vpeljalo mesto Palmela leta 2002. Tedaj je veljala za pionirko pri razvoju izkušenj s participativnem načrtovanjem proračuna na evropskih tleh (Município Palmela, 2014).

3.2.1 Ukinitev participativnega proračuna na Portugalskem

Kot v Južni Ameriki je tudi na Portugalskem prišlo do ukinitve velikega števila participativnih proračunov, od katerih so bili nekateri izvajani le za kratek čas, spet drugi več let. V zadnjih 20 letih je imela Portugalska več kot 50 participativnih proračunov. Večina od njih je utrpela drastične spremembe (začasna suspenzija, krčenje števila tematskih sektorjev, sprememba organizacijskega modela), preostali so bili popolnoma opuščeni.

Od začetka uvedbe participativnega proračuna (2008) do danes se je na Portugalskem bistveno spremenila njihova vrsta. Medtem ko so bili prvi participativni proračuni v večini zgolj posvetovalni, so od leta 2012 v ospredju odločitveni. Večina od njih se odvija na občinski ravni, pri katerih pa se opaža tudi največja diskontinuiteta participativnega proračuna. Predpostavlja se, da zaradi šibkosti avtoritete in pomanjkanja finančnih virov, kar med državljani privede do razočaranja nad sistemom (Allegratti & Lopez, 2012).

Največ opustitev participativnih proračunov na Portugalskem se je zgodilo med letoma 2008/09 ter 2011/12. Predpostavlja se, da so med odločilnimi dejavniki (Allegratti & Lopez, 2012):

- gospodarski faktor (drastično krčenje državnih transferov od leta 2008),
- spremenjen politični program (značilno za občine pod komunističnim vodstvom),
- korenita sprememba politične oblasti (prihod nove vladajoče stranke),
- Obstaja pa še četrti dejavnik, to je »notranja« spremenljivka. Zdi se, da je ukinjanje participativnih proračunov na Portugalskem povezano s sprejetim organizacijskim modelom. Občine, ki so namreč uvedle participativni proračun s pristopom soodločanja pri odločanju (odločitveni model), so veliko dlje izvajale participativni proračun kot tiste, ki so imele zgolj posvetovalni model (Allegratti & Lopez, 2012).

Za Portugalsko sta torej značilni dve generaciji vpeljave participativnega proračuna. Za »prvo generacijo«, ki je trajala med letoma 2000 in 2006 in ki je bila bolj ideološko vodena, je bilo značilno, da so bili participativni proračuni zgolj informativne narave in na sprejete odločitve posamezniki niso imeli velikega vpliva. »Druga generacija« participativnega proračuna, ki traja od leta 2007, je sprejela odločitveni model, kar pomeni, da je odločanje o delu proračuna

prenesla na njene prebivalce. Izkazalo se je, da je bila prva generacija veliko bolj nestabilna kot druga, predvsem zaradi možnosti/nemožnosti soodločanja državljanov. Posledično se je večina participativnih proračunov druge generacije odločila za vpeljavo odločitvenega participativnega proračuna, kar tudi pojasnjuje njihovo daljše trajanje (Allegretti & Lopez, 2012).

Veliko participativnih proračunov se je na Portugalskem prekinilo v letih 2002–2012, česar pa ne moremo pojasniti s korenito spremembo politične oblasti kot pri primeru Brazilije, saj je od celotnega niza raziskanih participativnih proračunov v omenjenem obdobju takšen le en primer, ampak so na prekinitev participativnega proračuna vplivali drugi dejavniki (Allegretti & Lopez, 2012).

3.2.2 Palmela

Palmela je mesto in občina na Portugalskem. Po podatkih iz leta 2011 v njej živi 62.831 prebivalcev (Wikipedia, Palmela). Upravno je občina Palmela razdeljena na 5 župnij: Palmela, Pinhal Novo, Poceirão, Marateca in Quinta do Anjo, od katerih sta Marateca in Poceirão pretežno podeželski. Letni proračun občine znaša 45 milijonov evrov (Guerreiro, 2007).

Čeprav so indeksi kakovosti življenja, mestne in gospodarske rasti nad državnim povprečjem, se občina Palmela sooča z izzivi na področju socialne vključenosti. Po zadnjem popisu prebivalstva leta (2001) se še vedno srečujejo z nepismenostjo, predvsem v župnijah Poceirão in Marateca. Večina prebivalcev župnije Quinta do Anjo uživa socialno pomoč in prebiva v socialnih stanovanjih, v župniji Pinhal Novo pa najdemo največje število prebivalcev brez formalne izobrazbe, medtem ko na drugi strani največ izobraženih prebivalcev živi v mestnem središču Palmela (Guerreiro, 2007).

Mesto je veliko let upravljala Zvezna demokratična koalicija (CDU), ki je vključevala Komunistično stranko (PCP) in Stranko zelenih (PEV). Leta 2002 je županovanje prevzela Ana Teresa Vicente Custódio de Sá, ki je bila nadalje izvoljena tudi leta 2005 s 50,50 % glasov in leta 2009 s 50,19 % glasov (Guerreiro, 2007).

Leta 2002 je občina Palmela sprožila klasični posvetovalni model participativnega proračuna. (Município Palmela, 2014). Pred tem je poizkušal participativni proračun vzpostaviti že prejšnji župan Carlosa Sousa leta 1998, a je bil poskus samo delno uspešen (Guerreiro, 2007). Tedaj je pod imenom participativni proračun potekalo 5 javnih srečanj, po eno na posamezno župnijo, z namenom, da se posamezniki srečajo v živo in izpostavijo potrebe in naložbe za posamezne župnije. Na koncu so pri notranjem vrednotenju zaznali pomanjkanje notranje mobilizacije za postopek ter metodološke pomanjkljivosti in postopek je bil nazadnje opuščen (Granado, 2010).

Ponovno ga je oživila nova županja Ana Teresa Vicente Custódio de Sá. Za model je delno povzela izkušnje participativnega proračuna v Braziliji (Porto Alegre), a ne povsem, saj je postopek ostal posvetovalne narave. Ustanovljen je bil Oddelek za participacijo državljanov in lokalni razvoj, katerega glavni cilj je bil spodbujanje »partnerstva za lokalni razvoj« (Guerreiro, 2007). Marca in aprila 2002 so pričeli s ciklom petih javnih sestankov, po enega na župnijo. Zaradi potreb po decentralizaciji občine je bilo ustvarjenih 11 teritorialnih enot. Od tedaj v vseh teritorialnih enotah (v oktobru in novembru) redno potekajo seje upravnih odborov participativnega proračuna s ciljem spodbuditi prebivalce k aktivnemu sodelovanju (Granado, 2010).

V *Tabeli 1* so predstavljene udeležbe prebivalcev Palmele na srečanjih med letoma 2002 in 2004 (Granado, 2010). Kot lahko vidimo, je od oktobra 2002 do leta 2004 na 35 srečanjih sodelovalo 2377 prebivalcev, podali so 531 predlogov, od tega je bila najbolj aktivna moška populacija s kar 283 predlogi, medtem ko je ženska populacija podala le 58 predlogov (podatki za leto 2004 niso na voljo), kar kaže na neenakopravno udeležbo spolov.

Tabela 1 - Udeležba na srečanjih v Palmeli 2002–2004

	2002	2003	2004	SKUPAJ
Število srečanj	11	12	12	35
Število udeležencev	847	943	578	2377
Število predlogov	148	231	152	531
Število moških predlogov	125	158	Ni na voljo	283
Število ženskih predlogov	21	37	Ni na voljo	58

Vir: Granado (2010)

Med prednostne naloge za pripravo akcijskega načrta so se med letoma 2002 in 2004 uvrstile (Granado, 2010):

- cestno omrežje in prometna signalizacija,
- ureditev komunalne infrastrukture (kanalizacijsko omrežje),
- zbiranje in obdelava odpadkov ter oskrba s pitno vodo.

Največ opustitev participativnih proračunov na Portugalskem se je zgodilo med letoma 2008/09 in 2011/12. Predpostavlja se, da je bilo med odločilnimi dejavniki drastično krčenje državnih transferov (gospodarski dejavnik) od leta 2008, ko je nastopila recesija (Allegretti & Lopez, 2012).

Projekt participativnega načrtovanja je bil začasno zaustavljen v volilnem letu 2009 in ponovno zaživel jeseni 2010 z »lahko različico«. Mestna uprava se je namreč bala, da je ustvarila ogromna pričakovanja, ki jih potem ne bi mogla izpolniti zaradi finančnih kriz, ki so postala

vidna zaradi zmanjšanja občinskih sredstev in zaradi krčenja avtonomnih virov davčnih prihodkov iz lokalnih podjetij.

Ko je leta 2010 prišlo do prestrukturiranja občinskih služb, je prišlo tudi do nove politične volje, da se participativni proračun znova zažene (Guerreiro, 2007). Med letoma 2012 in 2013 je bil participativni proračun zaradi gospodarskih okoliščin ponovno začasno suspendiran (Município Palmela, 2014).

Leta 2014 je Palmela ponovno začela z izvajanjem participativnega proračuna (za proračunsko leto 2014/15) pod geslom »Eu participo!« (Jaz sodelujem). Tokat po odločitvenem modelu. Izvedla je niz javnih sestankov v vseh župnijah v okrožjih z namenom spodbuditi prebivalce pri upravljanju z zemljišči (Município Palmela, 2014).

Za leti 2014/15 so si zastavili terminski plan, predstavljen v Tabeli 2.

Tabela 2 - Terminski plan participativnega proračuna v Palmeli za leti 2014/2015

Avgust 2014	Seznanitev občanov o pričetku participativnega proračuna – zgibanka <i>Priloga 2</i>
13. – 20. oktober 2014	Srečanja s prebivalci na petih skupščinah (župnija, kulturni dom ...)
21. oktober 2014	Oddaja izpolnjenih vprašalnikov in obrazcev
December 2014	Generalna skupščina – predstavitev projektov
December 2014	Določitev treh predlogov na posamezno župnijo

Vir: Guia do Orçamento Participativo (2014)

Sodelovali so lahko državljani, ki živijo ali delajo v občini Palmela. Sodelovanje je potekalo na različne načine (Município Palmela, 2014):

- s *prisotnostjo na javnih sestankih*, kjer je potekala splošna debata o projektih in predlogih. Udeleženci so lahko razpravljali o različnih temah in dilemah. Prebivalci so lahko sodelovali na katerikoli od petih skupščin, ne glede na kraj bivališča;

- z *izpolnjevanjem vprašalnikov, ki so na voljo na sedežih župnij*. Namenjeni so bili zbiranju mnenj o prednostnih nalogah in naložbah, ki so po mnenju prebivalcev trenutno najbolj potrebne. Na posebnem obrazcu so lahko predložili tudi posebne predloge za občinsko interveniranje. Vprašalniki in obrazci so bili dosegljivi na spletni strani občine Palmela ter v vseh župnijah;

- *na spletni strani občine Palmela*.

Potekal je tudi notranji postopek udeležbe. Pri tem so sodelovali občinski uslužbenci. Z namenom zagotovitve boljših javnih storitev so podajali predloge za izboljšanje organizacije in opredelili prednostne ukrepe naložb in ukrepov.

Proces poteka v petih korakih (Município Palmela, 2014):

- april: prvo srečanje na skupščinah; razprava in predstavitev predlogov,
- april in maj: vprašalniki, projektni predlogi,
- junij in avgust: tehnična analiza predloženih predlogov,
- september: drugi sklop srečanj na skupščinah; razprava in razvrstitev predlogov,
- december: informacije in uvrstitev v proračun za prihodnje leto.

Kot dejavniki uspeha na poti participativnega proračuna so se izkazali:

- *dialog*: dialog med upravo in državljani velja kot najpomembnejši dejavnik za preprečevanje in reševanje konfliktov (Granado, 2010);
- *preglednost*: pomeni večjo odprtost v upravi in lažjo sledljivost;
- *večji nadzor*;
- *učinkovitost*: hitro reševanje zahtevkov državljanov posledično pomeni večjo učinkovitost pri upravljanju;
- *modernizacija*: temelji na ideji večje odprtosti uprave do državljanov.

V prvih osmih letih od začetka uvedbe participativnega proračuna (2002–2010) so se srečali z naslednjimi ovirami (Guerreiro, 2007):

- pomanjkanje časa različnih akterjev, da bi se posvetili socialnemu dialogu,
- postopno zmanjševanje občinskih prihodkov zaradi gospodarske krize,
- nezadostna priprava javnih služb na dinamiko udeležencev participativnega proračuna,
- presežena pričakovanja nekaterih družbenih akterjev.

3.3 RAZVOJ PARTICIPATIVNEGA PRORAČUNA NA ŠVEDSKEM

Švedska je danes razdeljena na 290 občin, 18 okrožnih svetov in dve regiji. Ima dolgo tradicijo lokalne samouprave, saj je bila prvič uradno omenjena pred več kot 150 leti. Med občinami, regijami in okraji ni hierarhičnega odnosa, saj ima vsak svoje dejavnosti, za katere je zadolžen. Občine so samo v približno 16 % financirane s strani države, preostali del se zbira na lokalni ravni, s pomočjo davkov, pristojbin, najemnin in prodajo storitev ter pogodb (Dias, 2014).

Na Švedskem obstaja močno nacionalno združenje lokalnih oblasti in regij, imenovano SALAR oz. SKL (Swedish Association of Local Authorities and Regions). Predstavlja poklicne, delodajalske in vladne interese švedskih občin in okrožnih svetov. Teži k spodbujanju in krepitvi lokalne samouprave. Od sredine 80. let ima tudi mednarodno podružnico, ki z uporabo znanja in izkušenj švedskih lokalnih in regionalnih oblasti podpira globalno načrtovanje in upravljanje demokratične skupnosti na lokalni ravni, vanjo so vključeni tudi strokovnjaki. Sicer je Švedska znana po močnem zaupanju volivcev v politične oblasti in stranke (Dias, 2014).

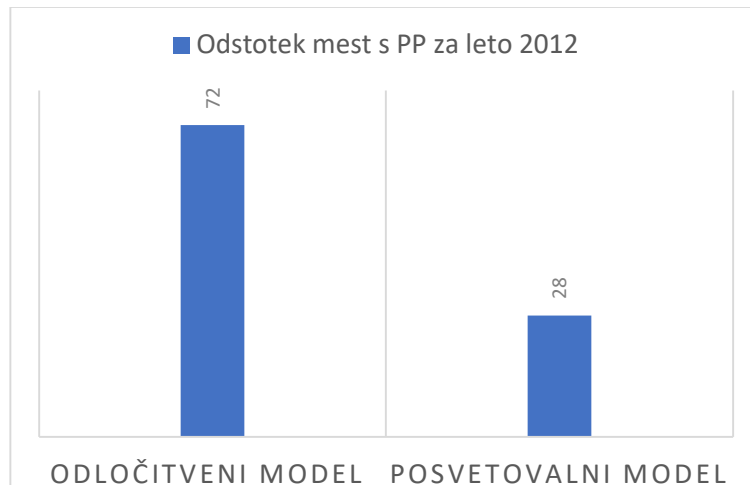
V zadnjih desetletjih se je pojavila močna težnja državljanov, da svobodno izberejo svoje ponudnike storitev, v zadnjem času pa je Švedska priča spreminjajoči se družbi, ki jo zaznamuje izguba zaupanja v politične institucije in zmanjšano zanimanje za sodelovanje v političnih strankah, predvsem s strani mlajših generacij. Prišlo je do težnje izobraženih državljanov do sodelovanja v skupnosti in večjega dostopa do informacij. Leta 2007 je tako politično vodstvo SALAR v ta namen sprožilo obsežen projekt Dialog državljanov (Mergborgadialog). Ena od tem je bila namenjena participativnemu proračunu (MB – Medborgabudget), za katerega so izvedeli na mednarodnem seminarju Habitat World Urban Forum of Vancouver leta 2006. Z namenom razvoja pilotnih projektov participativnega proračuna je SALAR podpisal štiriletno pogodbo o sodelovanju s Centrom za socialne študije na Univerzi Coimbra na Portugalskem. Najbolj zanimiv vidik tega sporazuma je »učenje od držav z juga«, tako Južne Evrope kot Latinske Amerike (Dias, 2014).

Prva generacija poskusov švedskega participativnega sodelovanja ni bila homogena, saj se je po mestih razvijala različno. Leta 2007, ko je SALAR vzpostavil projekt Dialog državljanov, je k participativnemu proračunu pristopilo več mest, a so le tri nadaljevala s participativnim proračunom tudi v letih 2008 in 2009. To so bila mesta Örebro, Uddevalla in Haninge. Veliko mest je s sodelovanjem prenehalo po prvem letu, zaradi pomanjkanja tehnične ali politične podpore. Ko se je leta 2010 omrežju participativnih proračunov preko mednarodne podružnice SALAR pridružilo norveško mesto Fredrikstad (75.000 prebivalcev), je isto leto participativni proračun uveljavilo tudi švedsko mesto Avesta (cca 12.000 prebivalcev). Skupina je začela naraščati z letom 2012 (Dias, 2014).

Do leta 2012 je bilo po raziskavi, opravljeni leta 2014 (Dias, 2014), občin, kjer poizkušajo in izvajajo participativni proračun na Švedskem še vedno zelo malo. Na Švedskem se po različnih

mestih odločajo za različne vrste participativnih proračunov. Kot lahko vidimo na *Grafikonu 2*, je bil leta 2012 odstotek mest, kjer je potekal odločitveni model participativnega proračuna zastopan v veliko večji meri (72 %) kot posvetovalni model participativnega proračuna (28 %), s katerim želijo občine potrditi ali preveriti svoje predloge (Dias, 2014).

Grafikon 2 - Odstotek mest s participativnim proračunom na Švedskem 2012

Vir: SALAR (2012)

Vsem mestom, ki upravljajo s participativnim proračunom na Švedskem, je skupno (Dias, 2014):

- pozitivna predanost skupin, ki se ukvarjajo s participativnim proračunom;
- uporaba IKT-orodij (informacijsko komunikacijske tehnologije), ki jih je razvil SALAR, kot je na primer proračunski simulator. Mesta, ki uporabljajo IKT-orodje, imajo s strani SALAR krite tudi stroške svetovalcev in usposabljanj;
- sorazmerno majhni projekti kot poskus vpeljave participativnega proračuna, omejenost na pilotne projekte, brez večjih vlaganj v participativni proračun⁴.

Glede na politično strukturo mest, v katerih je potekal participativni proračun do leta 2012 (po podatkih SALAR iz leta 2012), velja do tedaj rahla razširjenost konservativnih vlad (58 %) in liberalno-konservativnih koalicij (42 %), a se po tem letu že kažejo spremembe (Dias, 2014).

Na Švedskem imajo veliko vlogo IKT, ki pa potrebuje dobro internetno povezavo, zato je v času posebnih vremenskih razmer za dobro komunikacijo zelo pomembno osebno druženje z državljani v javnih prostorih, večinoma v poznem spomladanskem ali zgodnjem jesenskem času. IKT-orodje v teh primerih služi bolj kot opora (Dias, 2014).

⁴ Izjema je občina Orsa, ki je v letu 2012 participativnemu proračunu namenila kar celotni proračun v višini 34.000.000 EUR (Dias, 2014).

Ker je Švedska visoko razvita država in v njej vlada veliko zaupanje v politične stranke, ne čuti potrebe po uvajanju participativnega proračuna, saj državljani vedo, da bo zanje poskrbljeno. Zato se tudi politikom ni treba truditi, da bi se prikupili državljanom in jim dvigovali že tako visok standard ter tudi ne vlagajo toliko v razvoj samega participativnega proračuna kot ostale države po svetu, kjer je življenjski standard nižji (kot sta npr. Brazilija, Španija) (Dias, 2014).

3.3.1 Avesta

Mesto Avesta leži v osrednjem delu Švedske. Po podatkih iz leta 2015 v njem živi 11.949 prebivalcev (Wikipedia, Avesta). Občinski proračun Aveste je po podatkih za leto 2011 znašal 13.500.000 EUR, od tega je bilo 1.500.000 EUR (dobrih 11 % letnega proračuna) namenjenih izvajanju participativnega proračuna (Dias, 2014).

Avesta velja kot največji poskus participativnega proračuna na Švedskem. Začelo se je leta 2009, zahvaljujoč velikemu zavzemanju Socialdemokratske stranke, in to še preden je bila članica SALAR, kateremu se je pridružila nekaj mesecev kasneje. Nekdaj železarsko mesto je po upadu proizvodnje težko našlo novo tržno usmeritev, prav tako so bili ljudje pasivni, lokalne oblasti pa niso dovolj verjele v svoje prebivalce, da bi lahko sami spremenili svojo lokalno kulturo (Dias, 2014).

Leta 2006 je na volitvah zmagala Nova Progresivna stranka, ki je v participativnem proračunu videla priložnost, da lahko državljanom ponudi možnost, da lahko neposredno vplivajo na okolje, v katerem živijo, in na življenje celotne skupnosti. Ideja je izhajala iz fizične preobrazbe mesta, s čimer bi lahko postopoma pritegnili več udeležencev, torej z vidno transformacijo (Dias, 2014).

Občina je leta 2009 za namen razvoja in izpeljave participativnega proračuna imenovala delovno skupino, sestavljeno iz vodij projektov in predstavnikov upravnih oddelkov, ki so bili pristojni za tehnična in gradbena vprašanja. Prvotno je participativnemu proračunu namenila 10 milijonov švedskih kron ali 1.000.000 EUR. Cilj je bil omogočiti državljanom, da sami določijo, kateri del programa bo prednostno obravnavan in tudi najprej izpeljan.

Na glasovanje je bilo danih 7 različnih programov razvoja mestnega jedra. Prvi krog glasovanja je potekal oktobra 2010. Participativni proračun so oglaševali preko objav v lokalnih in regionalnih medijih, s pomočjo Facebooka, pa tudi z obširnimi predstavitvami, ki so potekale v večjih trgovskih centrih, šolah in občinskih kopališčih (Dias, 2014).

Prebivalci so lahko glasove oddali po opravljeni registraciji preko internetne strani (www.avesta.medborgarbudget.se), ki je poleg sedmih predlogov vsebovala tudi fotografije, skice ter proračunske stroške. Kljub velikemu zanimanju (110 sodelujočih v razpravah in predlogih) je na koncu svoje glasove oddalo le 23 volivcev, a se je občina odločila, da jih podpre in izpelje izvoljeni projekt. V začetku leta 2011 so otvorili prvi sklop novega dela trga v mestu.

Ta dogodek je pomenil prelomnico, saj je po njem samo v nekaj dneh spletno stran participativnega proračuna obiskalo več kot 1300 obiskovalcev, 220 je opravilo registracijo, večinoma je šlo za prebivalce, ki so bili starejši od 50 let. Občina je po dogodku analizirala projekt z namenom preoblikovanja in prilagoditve. Ugotovila je, da je bilo najtežje spremeniti občinsko kulturo sodelovanja (Dias, 2014).

Na podlagi spodbudnih rezultatov se je vlada Aveste konec leta 2011 odločila vključiti procese participativnega proračuna v Strateški okvir javnega dialoga in v ta namen imenovala politični usmerjevalni odbor. Leta 2012 so začeli spreminjati komunikacijske instrumente, izdali so tudi Vodnik za skrbnike participativnega proračuna po vzoru občine Örebro – občine, ki je leta 2009 prva pristopila k pilotnem projektu Dialog državljanov (Dias, 2014).

V drugem letu izvajanja participativnega proračuna so se osredotočili na večje rekreacijsko območje, ki ga je bilo treba preoblikovati za namene športa in druženja. Tu se je vzpostavil še posebno pomemben dialog s člani mladinskega sveta, katerih prvo leto izvajanja participativnega proračuna ni posebno pritegnilo. Samo razvoju parka so namenili 500.000 EUR sredstev. Predlagani so bili trije večji projekti, med katerimi je en dobil večino glasov. Izvajati se je začel konec leta 2013. Medtem je Avesta izstopila iz mreže SALAR in se odločila, da poskus participativnega proračuna nadaljuje v lastni režiji (Dias, 2014).

3.4 RAZVOJ PARTICIPATIVNEGA PRORAČUNA V ŠPANJI

Španja sodi med tiste evropske države z veliko izkušnjami s participativnim proračunom. Do leta 2000 je bila država z največjo rastjo števila participativnih proračunov (Zobavnik & Pristavec Đogić, 2017).

Participativni proračun se v Španiji izvaja tako v velikih kot v majhnih občinah. Gledano pokrajinsko prednjači Avtonomna skupnost Andaluzija, kjer je bil na občinski ravni implementiranih kar 43 % participativnih proračunov v Španiji, participativni proračun poteka skoraj v vseh njenih občinah. Sledita valencijska skupnost (18 %) in katalonska skupnost (15 %). Poudariti je treba, da je leta 2010 pri izvajanju participativnega proračuna sodelovalo 15 od 17 avtonomnih skupnosti, medtem ko jih je bilo v letu 2004 le pet. Pri tem ne smemo pozabiti na vlogo nekaterih institucij, s pomočjo katerih se participativni proračun lažje vpelje (Nebot, 2010).

Kot v mnogih evropskih državah, imajo tudi španski državljani nizko stopnjo zaupanja v politične oblasti, politične stranke so posledično ena od manj cenjenih političnih institucij. Politično nezadovoljstvo se najbolj kaže pri nizkih udeležbah na državnih in lokalnih volitvah. Politiki imajo tako oteženo komunikacijo s prebivalci, zato so se tudi odločili s pomočjo participativnega proračuna povečati komunikacijo z državljani in povečati udeležbo pri

oblikovanju politik. Prva, ki se je odzvala, je bila Združena levica (IU), ki je po prihodu na oblast leta 2001 v mestu Cordoba začela pilotni projekt participativnega proračuna (Drouault, 2008).

V sledečih letih je k participativnemu proračunu pristopalo vedno več mest. V letu 2004 je bilo mest s participativnim proračunom 12, v letu 2008 pa kar 70 in še nekaj več leta 2010, kateremu pa je sledil nenaden upad participativnih proračunov. Medtem ko so bili pred tem opuščeni le trije participativni proračuni: Rubí, Cabezas de San Juan in Algete, prva dva po volitvah leta 2003, zadnji pa po volitvah leta 2007, je po letu 2010 sledil ogromen upad števila participativnih proračunov; leta 2012 jih je bilo le še manj kot 25. Strokovnjaki si glede razlogov za upad neenotni; navajajo bodisi posledice ekonomske krize in s tem okleščene proračune lokalnih skupnosti bodisi menjavo politične usmerjenosti. Obstajajo pa tudi primeri mest, kot so Cordoba, Albavete in Jerez, ki so prestala obdobja začasne prekinitve (Nebot, 2010; Zobavnik & Pristavec Đogić, 2017, str. 27 po Ganuza & Francés, 2014).

Ker je Andaluzijska Avtonomna skupnost v Španiji največja (8.202.220 prebivalcev) in jih je pri participativnem proračunu sodelovalo kar 2.454.354, se lahko pohvali s kar 29,92 % udeležbo. Večjo udeležbo sta imeli manjši avtonomni skupnosti Aragón, z 1.326.918 prebivalci (50,82 %) in La Rioja s 317.501 prebivalci (50,04 %). Gledano v celoti, upoštevajoč skupno število prebivalstva občin, ki so izvajale participativni proračun, predstavlja le-ta 12,3 % celotnega španskega prebivalstva (Nebot, 2010). Glavno mesto Andaluzije Sevilla se pogosto navaja kot zgled participativnega proračunskega načrtovanja. Model v Sevilli, narejen po vzoru Porto Alegre, je participativnemu proračunu namenil kar 50 % sredstev lokalnega proračuna, temeljil pa je na participaciji prebivalcev preko spletnih orodij in javnih srečanj, na katerih so se osredotočili na širše družbene probleme (Zobavnik & Pristavec Đogić, 2017, str. 27).

3.4.1 Cordoba

Participativni proračun je uvedlo tudi andaluzijsko mesto Cordoba na jugu Iberskega polotoka, glavno mesto province Cordoba. V njej po podatkih iz leta 2016, živi 326.609 prebivalcev. (Wikipedia, Cordoba).

Mestni svet Cordobe se je skupaj z Avtonomno skupnostjo Andaluzije leta 2000 odločil za pilotni poskus participativnega proračuna z namenom, da proračun enakopravno razdeli med prebivalce. Na ta način so se želeli izogniti dnevni vprašanjem, vezanim na odhodke za skupne naložbe v infrastrukturo. Tako je (po modelu Porto Alegre) mesto Cordoba leta 2001 prvo pristopilo k pilotnemu projektu participativnega proračuna. Participativni proračun v Cordobi je potekal v dveh fazah. Prva faza je trajala od leta 2001 do leta 2004, ko je bila tudi uvedena revizija, druga faza pa od leta 2005 do njene ukinitve leta 2007 (Participatory Budgeting in Cordoba). Tako sta se razvila tudi dva različna modela participativnega proračuna, značilna za posamezno od faz (Drouault, 2008).

Prvi model (od leta 2001 do leta 2003) je bil ciklični, namenjen posameznikom; mogoče ga je razdeliti v *tri medsebojno povezane faze*. V prvi fazi so potekali informativni sestanki v vsakem okrožju. Pregledali so rezultate upravnega odbora preteklega leta in se pogovorili o metodologiji participativnega proračuna. Ob koncu srečanja so izmed prisotnih izvolili delegate. Ti predstavniki so bili kasneje izpopolnjeni za vprašanja, ki so v pristojnosti občine in občinskih financ. Organizirali so javna srečanja in določili merila, po katerih bodo razporedili predloge. Skupaj s predstavniki okrožij so na okroglih mizah določili datume sosedskih skupščin. V drugi fazi so agenti izvedli sosedske skupščine, na katerih so prebivalci predlagali in razpravljali o projektih za svoje območje. Udeleženci so prednostno določili projekte. Rezultati so po ponovnem sestanku na okrogli mizi postali predlogi okrožja. Agenti so nato organizirali okrožne skupščine, na katerih so predstavili predloge prebivalcev in jih po potrebi prilagodili. S tem so tudi zaključili s svojim delom in izvoljeni so bili novi predstavniki. V tretji fazi je mestni svet organiziral »tematsko mizo« za analizo izvedljivosti predlogov in razlago rezultatov. Nato je bila organizirana »mestna miza« s 54 predstavniki, na kateri so razpravljali o predlogih in jih prednostno obravnavali. Izbrani so bili posamezniki, ki bodo spremljali izvajanje izbranih projektov (Participatory Budgeting in Cordoba).

Po prvem letu delovanja so se nekatere pridružene organizacije počutile odrinjene in so poskušale spodkopati delovanje participativnega proračuna s protesti in nenehnimi kritikami. Mestni svet je leta 2004 ustavil postopek participativnega proračuna in ga sklenil ponovno zagnati leta 2005, a prenovljenega, z upoštevanjem stališč pridruženih organizacij. Ta drugi model je bil namenjen tako posameznikom kot tudi pridruženim organizacijam. V drugo fazo je umestil »sektorske skupščine«, kjer pripravljajo sektorsko načrtovanje (Drouault, 2008).

Načrti obeh okrožij in sektorskih skupščin so nato tehnično analizirani in predstavljeni novi organizaciji, mestnemu svetu, sestavljenemu iz posameznih meščanov, izvoljenih na sektorskih in okrožnih skupščinah, ki razpravlja in postavlja prednostne naloge (Drouault, 2008).

Udeležba je odprta za vsakogar, ne glede na to, ali je del organiziranega združenja ali ne. V prvem letu je udeležba predstavljala zgolj en odstotek populacije (Tabela 3), v drugem pa se je zaradi kritik celo občutno zmanjšala (0,6 %) (Drouault, 2008).

Tabela 3 - Udeležba na participativnem proračunu v Cordobi 2001-2003

	2001	2002	2003
Št. udeležencev	3083	1898	2122
Procent populacije	1 %	0,6 %	0,7 %

Vir: Drouault (2008)

Kljub oglaševanju preko lokalnih množičnih medijev (tisk, radio, lokalna televizija), zloženkam in brošuram, razdeljenih po mestu, je prišlo do manjše udeležbe zaradi nepoznavanja delovanja in obstoja participativnega proračuna (Drouault, 2008).

V Cordobi se kaže trend večjega sodelovanja na srečanjih participativnega proračuna s strani moške populacije. V prvem letu izvajanja (*Tabela 4*) je bilo 55 % udeležencev srečanj moškega spola, leto kasneje kar 60 %. Izredno malo žensk najdemo tudi med zastopnicami. Verjetno tudi zato, ker predlogi tematsko niso blizu ženski populaciji, katere bi zanimale npr. teme, kot so vrtci, igrišča za otroke ipd. (Drouault, 2008).

Tabela 4 - Udeleženci na srečanjih participativnega proračuna glede na spol 2001-2003

UDELEŽENCI	2001	2002	2003
Procent žensk	45 %	40 %	42 %
Procent moških	55 %	60 %	58 %

Vir: Drouault (2008)

Kljub temu da participativni proračun v Cordobi ni bil najbolj uspešen, je dosegel pomembne rezultate, kot so na primer manjša neenakost in razvoj. Izboljšanje postopka z namenom povečanja neenakosti med udeleženci je povečalo tudi udeležbo pri participativnem proračunu (Drouault, 2008).

4 ŠTUDIJA PRIMERA OBČINE KOMEN

V raziskovalnem delu diplomskega dela bomo z uporabljenima kvalitativnima raziskovalnima metodama metodo študije primera in primerjalno metodo (Starman, 2013) preučili, kako se je participativni proračun izkazal v praksi v Sloveniji, natančneje v Občini Komen.

Ob dejstvu, da je občinski participativni proračun v določenih mestih že zamrl (Allegretti & Lopez, 2012), med drugim v Porto Alegre (Gelman & Votto, 2018), kjer je bil prvič – in zato brez predhodnih izkušenj – uveden, je naš namen ugotoviti, kateri so ključni dejavniki, ki spodbujajo participativni proračun, in zaradi česa lahko participativni proračun propade, ni uspešen ali ni pozitivno sprejet. Posebej pozorni bomo na tiste, ki so se pokazali pri izvedbi participativnega proračuna v slovenski občini Komen. S pomočjo in ob upoštevanju ugotovitev bi bil participativni proračun kot vrsta občinskega proračuna lahko v bodoče uspešen in učinkovit ter bi se lahko tako posledično obdržal kot pozitivna praksa.

4.1 METODOLOGIJA

S kvalitativno raziskovalno metodo študije primera (Starman, 2013) smo se v diplomskem delu osredotočili na participativni proračun v Občini Komen, ki je bil vpeljan leta 2016 in katerega analiza doslej še ni bila opravljena.

Študija primera je vrsta raziskovalnega pristopa, s katerim »podrobno analiziramo in opišemo npr. [...] proces [...] v posamezni instituciji« (Sagadin, 1991 v Starman, 2013, str. 69), pri čemer se v raziskovanje fenomena vključi tudi okoliščine. Čeprav sodi med kvalitativne metodologije, lahko vsebuje tudi kvantitativni vidik. Ta metoda je pogosta v družboslovnih znanostih, še posebej na tistih področjih, ki so usmerjena v prakso, kamor sodi tudi npr. javna uprava (Starman, 2013).

Študija primera bo obsegala raziskovanje fenomena občinskega participativnega proračuna z namenom opisa načina vpeljave participativnega proračuna in njegovega razvoja, poteka procesa izvedbe participativnega proračuna ter učinkov le-tega. Poleg tega pa bo analiza vključevala tudi primerjavo z občinskimi participativnimi proračuni v tujini. V okviru analize bomo – na podlagi domače in tuje literature, dokumentov Občine Komen, dostopnih na spletnih strani in pridobljenih iz internih virov na občini, ter glede na poročanja in pogovor z lokalno novinarko – skušali odgovoriti na naslednja vprašanja:

- Kolikšen del proračuna je namenjen participativnemu proračunu?
- Kdo je sodeloval/glasoval? Ali se kažejo razlike v sodelovanju pri participativnem proračunu glede na spol? Ali se kažejo razlike med različno velikimi vaškimi skupnostmi pri sodelovanju in izbiri projektov?

- Kako je na potek participativnega proračuna vplivala menjava na županskem položaju? Kakšna je razlika med participativnim proračunom v letih 2017/18 in obeti za leti 2020/21, ko občino vodi drug župan? Ali na participativni proračun vpliva politična usmeritev župana?
- Ali so bili projekti, izbrani v letih 2017/18 v okviru participativnega proračuna, v celoti izpeljani?
- Ali na razvoj oziroma obstoj participativnega proračuna vpliva izbira vrste participativnega proračuna (npr. ali so razlike med rezultati odločitvenega in posvetovalnega participativnega proračuna)?
- Kje so se pri izvedbi participativnega proračuna v Občini Komen (v primerjavi z obstoječimi praksami v tujini) pokazale pomanjkljivosti? Kateri dejavniki vplivajo na uspešno izvedbo občinskega participativnega proračuna?
- Ali se kažejo kakšne razlike med participativnim proračunom v zelo velikih občinah, kot je na primer Porto Alegre z več kot tisoč milijoni prebivalcev, v primerjavi z Občino Komen z le nekaj tisoč prebivalci?

S pomočjo analize in primerjave Občine Komen z izbranimi svetovnimi mesti bodo izluščeni bistveni dejavniki, ki spodbujajo participativni proračun, ter tisti, ki se na poti vpeljevanja in ohranjanja participativnega proračuna v občinah pojavljajo kot ovira.

4.2 PROJEKT »JAZ PREDLAGAM«

Občina Komen je kraška občina ob slovensko-italijanski meji, ki se razteza na 103 m² površine. 3536 prebivalcev živi v 35 naseljih in 20 vaških skupnostih. V letu 2017 je proračun Občine Komen znašal 3.815.501 EUR, od tega je bilo 120.000 EUR ali 3,15 % namenjenih izvajanju participativnega proračuna; 60.000 EUR je prispevala občina, preostanek pa vaške skupnosti⁵. Celoten proračun vaških skupnosti (glavarina vaških skupnosti) se je tako za leto 2017 zmanjšal za polovico⁶ (Mezinec, 2016). V letu 2020 znaša proračun 5.920.982 EUR, od tega je 120.000 EUR ali 2,03 % namenjenih izvajanju participativnega proračuna, dodatnih 10.000 EUR pa je namenjenih mladinskim projektom. Celoten znesek, namenjen participativnemu proračunu, je prispevala Občina Komen (spletna stran Občine Komen, b.d)

»Jaz predlagam« je projekt implementacije participativnega proračuna, ki ga je Občina Komen pod geslom Razmisli-Predlagaj-Glasuj predstavila leta 2016 z namenom izboljšanja kakovosti

5 PRORAČUN OBČINE KOMEN; Bilanca odhodkov; 11 Kmetijstvo, Gozdarstvo in Ribištvo; 1102 Program reforme kmetijstva in živilstva; 11029002 Razvoj in prilagajanje podeželskih območij.

6 Za leto 2017 je tako glavarina vaških skupnosti znašala 27.143 EUR, v letu 2018 26.918 EUR, medtem ko je bila v letu 2016 (pred participativnim proračunom) 54.210 EUR.

življenja občanov ter krepitev družbene participacije z vključenostjo občanov pri sooblikovanju občinskega proračuna. Tedaj je na čelu občine sedel Marko Bandelli, mag. posl. ved. Za projekt se je tudi osebno zavzel, ga podpiral in spodbujal.

Cilj je bil predvsem pridobiti predloge projektov, ki bodo potekali po celotni občini in bodo ob koncu dani občanom na glasovanje. V *Prilogi 3* je primer zgibanke, ki je bila razposlana gospodinjstvom (obsega opis oz. obrazložitev participativnega proračuna, termine predstavitev po vaseh, način oddaje projektnih predlogov ter datum in način glasovanja). Druga zgibanka je bila razposlana po gospodinjstvih teden dni pred glasovanjem, v kateri so bili zbrani vsi predlogi, za katere je bilo mogoče glasovati, in navodila za glasovanje.

4.2.1 Postopek

Pred oddajo predlogov so na šestih izbranih lokacijah (Brestovica, Gorjansko, Komen, Kobjeglava, Štanjel, Kodreti) v prisotnosti župana med 7. in 14. septembrom 2016 potekale predstavitve participativnega proračuna ter način sodelovanja. Čas trajanja predstavitev je bil omejen na 45 minut, potekale pa so v večernih urah. Predloge so lahko oddali občani, ki so do dneva oddajanja predloga dopolnili 15 let ter imajo stalno bivališče v Občini Komen.

Po izteku roka za oddajo predlogov je skladnost projektnih predlogov z merili za upravičenost preučevala Komisija za pobude občanov. Upoštevala je tudi pogoj, da projektni predlog ne more biti financiran preko javnih razpisov, pogodb in drugih sredstev iz občinskega ali državnega proračuna.

Za projektne naloge, ki so bile uvrščene na glasovalno listo, so občani glasovali na volitvah, 6. novembra 2016, in sicer v dopoldanskem času, med 8. in 12. uro. Izglasovani projekti so bili umeščeni v proračun Občine Komen za leto 2017/2018 (Spletna stran Občine Komen, 2016).

Postopek so v Občini Komen razdelili na 13 točk, in sicer (*H., 2016*):

1. seznanitev predsednikov vaških skupnosti o nameri uvedbe projekta participativnega proračuna;
2. pošiljanje zgibank po gospodinjstvih – predstavitev participativnega proračuna s termini in lokacijami predstavitev;
3. predstavitve na 6 lokacijah, kjer je bilo kasneje izvedeno glasovanje;
4. zbiranje predlogov;
5. imenovanje Komisije za pobude občanov okviru projekta participativnega proračuna in glasovalnih odborov (po postopku kot za lokalne volitve);
6. sestanek Komisije za pobude občanov v okviru projekta participativnega proračuna;
7. poziv predlagateljem za dopolnitve predlogov;

8. ponovni sestanki komisije do dokončne uvrstitve projektov, ki ustrezajo kriterijem za upravičenost projektov za glasovanje;
9. objava projektov, ki niso ustrezali kriterijem upravičenosti projekta za glasovanje z obrazložitvijo razloga zavrnitve;
10. pošiljanje zgibanke s seznamom projektov, ki so se uvrstili na glasovanje, z navodili za glasovanje;
11. glasovanje;
12. objava rezultatov – naslednji dan po glasovanju;
13. izvedba projektov.

Zastavili so si sledeči terminski plan (*Tabela 5*):

Tabela 5 – Terminski plan participativnega proračuna v Občini Komen za leti 2017/2018

1. september 2016	Zgibanke po gospodinjstvih
7.–16. septembra 2016	Predstavitve po območjih
do 27. septembra 2016	Oddaja pobud
do 25. septembra 2016	Ocenjevanje projektov in uvrstitev za glasovanje
6. november 2016	Glasovanje

Vir: H., A. (2016)

Občina Komen se je poslužila štirih načinov zbiranja predlogov (Spletna stran Občine Komen, 2016):

- oddaja posebnega obrazca Jaz predlagam, dosegljivega na spletnem naslovu občine www.komen.si (*Priloga 1*),
- preko spletne aplikacije www.yrpri.org, dosegljive na spletnem naslovu občine www.komen.si,
- po pošti na naslov Občine Komen,
- osebno v sprejemni pisarni občine.

Na glasovanje so se uvrstili projektni predlogi, ki so izpolnjevali spodnja merila (Spletna stran Občine Komen, 2016):

1. izvedba mora biti v pristojnosti Občine Komen;
2. izveden bo na območju Občine Komen;
3. ne sme biti v nasprotju z zakonodajo ali občinskimi odloki Občine Komen;

4. je finančno ovrednoten v višini med 2.000 EUR in 6.000 EUR;
5. prispeva k skrbi za varstvo okolja (npr.: zraka, tal, vodnih virov, virov pitne vode, odlaganje odpadkov – koši za smeti);
6. ustvarja pogoje za gospodarski razvoj občine;
7. ustvarja pogoje za pospeševanje kulturne dejavnosti;
8. ustvarja pogoje za razvoj športa in rekreacije: posodobitve obstoječih igrišč za šport in rekreacijo ter otroških igrišč;
9. prispeva k urejenosti vasi in naselij: izgradnja in urejanje trgov, zelenic, parkov in vaških zidov ter drugih javnih površin.

Kot je bilo že navedeno, so imeli glasovalno pravico ob predložitvi osebnega dokumenta vsi občani, ki so na dan glasovanja dopolnili 15 let in imajo stalno bivališče v Občini Komen (Spletna stran Občine Komen, 2016).

Glasovalo se je samo za projektne predloge, ki so ustrezali merilom za upravičenost in so bili tako uvrščeni na listo. Vseh predlogov projektov je bilo 158, na listo se jih je uvrstilo 68. V primeru, da bi bilo potrjenih in uvrščenih na listo za glasovanje manj projektnih predlogov, kot jih lahko občina financira, se glasovanje ne bi izvedlo in bi se na seznam uvrstili vsi prejeti predlogi.

Vsak posameznik je lahko glasoval za 5 projektnih predlogov, po enega za vsako vaško skupnost. Glasovalo se je tako, da je posameznik obkrožil zaporedno številko projekta, ki je bil predlagan. *Tabela 6* prikazuje projekte, ki so bili na primer predlagani za vaško skupnost Kobdilj. Glasovnica je bila veljavna le v primeru, da je bilo oddanih vseh 5 glasov, po en glas za posamezno vaško skupnost. V kolikor bi bilo na eni vaški skupnosti oddanih več glasov, bi bila glasovnica neveljavna.

V primeru, da bi se za enega ali več projektnih predlogov prejelo enako število glasov, se za uvrstitev na seznam izglasovanih projektov opravi žrebanje. Iz proračuna za leto 2017/18 so bili financirani projekti, ki so na glasovanju prejeli največ glasov.

Tabela 6 - Predlagani projekti vaške skupnosti Kobjdilj

VAŠKA SKUPNOST KOB DILJ		
Št.	NAZIV PROJEKTA	OPIS oz. VSEBINA
1	Sanacija vodnega sistema za splošno rabo in napajanje živine	Predlog je sanacija zbiralnika vode in kala v Dolnji vasi v prvi fazi, kar predstavlja obnovo korita, pripadajočih zidov in tlaka.
2	Preureditev obstoječega balinišča v parkirišče	Predlog je preureditev obstoječega balinišča (Vigen) v parkirišče s postavitvijo informacijske table in preselitev eko otoka.
3	Ureditev avtobusnega postajališča v Kobjdilju	Predlog je ureditev avtobusne postaje v Kobjdilju (nov omet, delno zaprtje vhoda zaradi burje, zunanja klopca in postavitve turistične karte Kobjdilja in Štanjela).
4	Sanacija osmerokotnega napajalnika	Predlog je sanacija osmerokotnega napajalnika v gornjem Kobjdilju, delo arhitekta Maksa Fabianija.

Vir: Spletna stran Občine Komen (2016)

4.2.2 Rezultati

Na glasovanju je sodelovalo 16 vaških skupnosti, volitve pa so potekale na šestih glasovalnih mestih. Projekti, ki so na glasovanju prejeli največje število glasov, v skupni višini do 120.000 EUR, so bili realizirani v roku dveh let. V letu 2017 v višini 60.000 EUR in v letu 2018 v višini 60.000 EUR, in sicer po vrstnem redu kot prikazuje *Tabela 7*. Ob upoštevanju, da je lahko največja vrednost projekta 6.000 EUR, so se tako v proračun za leto 2017 uvrstili projekti do 10. oz. do 12. mesta (Spletna stran Občine Komen, 2016).

Tabela 7 - Rezultati glasovanja vaške skupnosti Kobjdilj

VAŠKA SKUPNOST KOB DILJ								
Št.	NAZIV PROJEKTA	ŠTEVILO GLASOV PO GLASOVALNIH MESTIH						SKUPAJ ŠTEVILO GLASOV
		Brestovica	Gorjansko	Kodreti	Kobjeglava	Komen	Štanjel	
1	Sanacija vodnega sistema za splošno rabo in napajanje živine	0	1	1	4	1	7	14
2	Preureditev obstoječega balinišča v parkirišče	0	1	0	2	1	23	27

3	Ureditev avtobusnega postajališča v Kobjdilju	0	0	6	3	3	20	32
4	Sanacija osmerokotnega napajalnika	0	1	2	1	1	6	11

Vir: Spletna stran Občine Komen (2016)

V vaški skupnosti Kobjdilj je največje skupno število glasov prejel projekt pod zaporedno številko 3, največ glasov pa je bilo podeljenih v volilni enoti Štanjel, kar je pričakovano, saj spada pod volilno enoto vaške skupnosti Kobjdilj. Nekaj glasov so dali projektu tudi okoliške volilne enote, v Brestovici, ki je tudi najbolj oddaljena, pa ni prejel nobenega glasov.

V *Tabeli 8* so prikazani rezultati udeležbe na glasovanju na prvem izpeljanem participativnem proračunu Občine Komen. Od vseh prebivalcev občine je bilo upravičencev za glasovanje 2940. Glasovalo je 608 oseb oz. približno 21 % občanov. Občina je sicer pričakovala nekoliko nižjo udeležbo. 57 glasovnic je bilo neveljavnih (cca 10 %). Največjo udeležbo so beležili v vaški skupnosti Kobjeglava, in sicer kar 51,92%, sledila je vaška skupnost Gorjansko z 29 % udeležbe. Ker so se v omenjenih vaseh dobro medsebojno zorganizirali, se je to poznalo tudi na končno izbranih projektih.

Tabela 8 - Udeležba na glasovanju

	Brestovica	Gorjansko	Kodreti	Kobjeglava	Komen	Štanjel	SKUPAJ
Število upravičencev	152	369	140	208	1423	648	2940
Število udeležencev glasovanja	28	107	18	108	255	92	608
Odstotek udeležbe	18,42 %	29 %	12,86 %	51,92 %	17,92 %	14,20 %	20,68 %
Število veljavnih glasovnic	24	96	14	100	241	76	551
Število neveljavnih glasovnic	4	11	4	8	14	16	57

Vir: Spletna stran Občine Komen (2016)

Na koncu so projekte razvrstili glede na število prejetih glasov (seštevek posameznega predloga/vseh 16 vaških skupnosti) od tistega z največjim številom navzdol. Najboljši trije so navedeni v *Tabeli 9*. Glasovalno mesto Gorjansko, kamor spadata tudi vaška skupnost Gorjansko in vaška skupnost Brje pri Komnu, je prejelo največ skupnih glasov za predloge projektov v vseh 16 vaških skupnostih. Njihovi predlogi projektov so zasedli tako prvo (190

glasov) kot drugo mesto (165 glasov), iz česar lahko sklepamo, da je bil za prebivalce te KS participativni proračun pozitivna in dobrodošla pridobitev.

Tabela 9 - Rezultati glasovanja

IZBRANI PROJEKTI	NAZIV PROJEKTA	VAŠKA SKUPNOST	ŠTEVILO GLASOV
1	Ureditev parkirišča (križišče Gorjansko–Brestovica)	GORJANSKO	190
2	Ureditev vaškega jedra v Brjah pri Komnu	BRJE PRI KOMNU	165
3	Sanacija športnega igrišča – Brjar v Svetem	SVETO	161

Vir: Spletna stran Občine Komen (2016)

4.3 NOVOSTI V PARTICIPATIVNEM PRORAČUNU ZA LETO 2020/21

Med participativnim proračunom iz leta 2017/18 in letom 2020/21 se je zamenjala občinska oblast. Novi župan Erik Modic je ubral nekoliko drugačen pristop k participativnemu proračunu. Po besedah župana Modica bo tokrat prav vsaka vaška skupnost dobila svoj projekt, zato se bo letos na zboru vaščanov glasovalo le za tiste projekte, ki zadevajo vaško skupnost, kateri prebivalec pripada, ne pa za projekte z območij drugih vaških skupnosti (spletna stran Občine Komen, b.d).

Ohranil je sicer prvotno sprejete cilje in namen participativnega proračuna, je pa kot rečeno uvedel nekaj novosti.

- Za leto 2020/21 participativni proračun predvideva 120.000 EUR za projekte, ki bodo izglasovani po vaških skupnostih, *dodatnih 10.000 EUR pa namenja skupnim mladinskim projektom.*
- Glavarine za vaške skupnosti se spet povišajo na stanje pred letom 2017, ko je bil znesek prepolovljen zaradi izvajanja participativnega proračuna pod vodstvom prejšnjega župana (Mezinec, 2019).
- *Glasovanje se izvede na zboru vaščanov* po posameznih vaških skupnostih.
- Poleg tega, da lahko glasujejo mladi od dopolnjenega 15. leta dalje, je *dodatno občanom do dopolnjenega 29. leta* (poleg glasovanja za projektne predloge) *omogočeno tudi podajanje predlogov in odločanje o skupnem mladinskem projektu*, ki poteka na ravni občine. Na glasovanju se torej odloča o projektih predlogih, ki izboljšujejo kakovost življenja posameznih vaških skupnosti ter mladih v občini (z odločanjem o skupnem mladinskem projektu).

- Spremenil se je tudi način zbiranja predlogov, in sicer je občina ohranila vse, razen zbiranja preko spletne aplikacije *www.yrpri.org*. *Ta ni več v uporabi.*
- Prispеле predloge z vidika popolnosti in izvedljivosti posameznega predloga *najprej pregleda občinska uprava* in jih posreduje v dokončno presojo Komisiji za pobude občanov v okviru projekta participativnega proračuna.
- V primeru, da imajo občani dodatna vprašanja v zvezi s predlogom vaških projektov, se lahko predhodno o tem *posvetujejo s predsednikom vaše skupnosti* oz. v primeru mladinskega projekta *s predsednikom Komisije za mladinska vprašanja in prireditve.*
- Med merili za upravičenost je v točki štiri dodano pojasnilo, da bo projektni predlog upravičen za uvrstitev na glasovanje, če bo finančno ovrednoten v višini med 2.000 EUR in 6.000 EUR za vaše projekte oziroma med 2.000 EUR in 10.000 EUR za mladinske projekte. *Dodana sta bila tudi nova kriterija*, in sicer, da mora projektni predlog ustvarjati pogoje za pospeševanje razvoja turizma v občini ter da mora projektni predlog prispevati k večji vključenosti mladih v družbo ali zagotavljati mladim boljše pogoje za njihov osebni razvoj. V dodatnem pojasnilu je navedeno tudi, da *novogradnje igrišč za šport in rekreacijo in otroških igrišč niso predmet investicij* v okviru projekta participativnega proračuna.

Zastavljen je bil sledeči terminski plan (Tabela 10):

Tabela 10 - Terminski plan participativnega proračuna za leti 2020/21

Začetek avgusta 2019	Seznanitev občanov o pričetku participativnega proračuna – obvestila
1. avgust – 16. avgust 2019	Zbiranje predlogov
Do 25. oktobra 2019	Komisija prouči predloge
4. novembra – 22. novembra 2019	Glasovanje po vaških odborih
22. novembra 2019	Uvrstitev v proračun za leto 2020/2021

Vir: H., A. (2019)

4.3.1 Glasovanje

Glasovanje ne poteka več na glasovalnih mestih, ampak se ga izvede na zboru vaščanov po posameznih vaških skupnostih. V vsaki vaški skupnosti se glasuje za predlagane projektne predloge za tisto vaško skupnost, v kateri bo potekalo glasovanje, in za skupen mladinski projekt. Vsak lahko glasuje samo v svojem imenu in v tisti vaški skupnosti, v kateri ima stalno bivališče. Glasuje se lahko samo za en vaški projektni predlog, mladi od dopolnjenega 15. leta do dopolnjenega 29. leta pa poleg tega še za en skupen mladinski projektni predlog.

Vsaki vaški skupnosti v okviru projekta participativnega proračuna pripada 6.000 evrov za financiranje projekta. V kolikor je vrednost vaškega projekta, ki prejme največ glasov, enaka ali nižja od 4.000 evrov, se bo po potrebi za preostanek neporabljenih sredstev izvedlo še drugi krog glasovanja za tiste projekte, katerih ocenjena vrednost je nižja ali enaka višini neporabljene kvote. Drugi krog glasovanja za vaške projekte ni potreben, če je med takimi projekti zgolj en sam projekt. V primeru, da bi dva ali več projektnih predlogov na glasovanju prejelo enako število glasov, se bo za uvrstitev projektov na seznam izglasovanih projektov opravilo žrebanje.

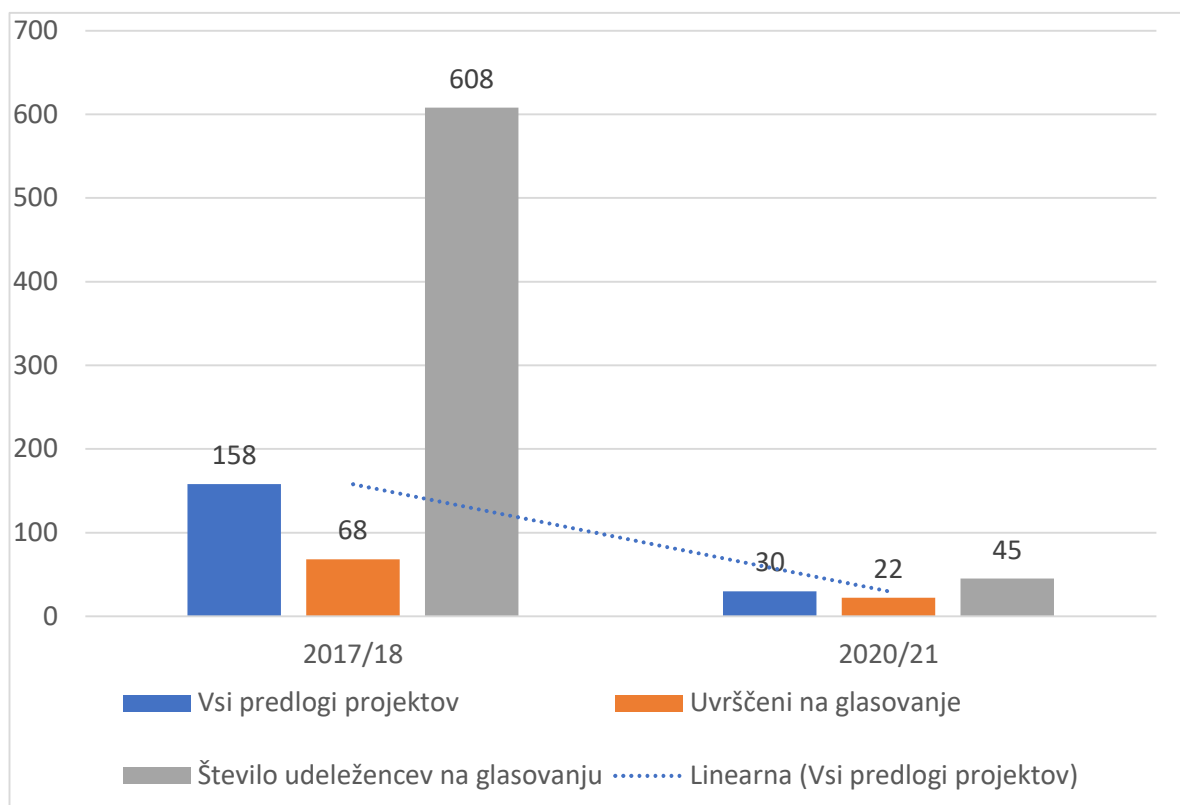
4.3.2 Rezultati glasovanja in udeležbe

Izmed 15 vaških skupnosti je glasovanje potekalo le v dveh, in sicer v vaški skupnosti Gorjansko (24 glasov) ter vaški skupnosti Gornja Branica (21 glasov). V preostalih so bili predlogi sprejeti brez glasovanja.

Zavrnenih je bilo 8 projektnih predlogov. V štirih vaških skupnostih ni bilo prejetega nobenega predloga, in sicer v vaški skupnosti Brje pri Komnu, vaški skupnosti Gabrovica–Coljava, vaški skupnosti Lisjaki ter vaški skupnosti Štanjel. Izglasovan je bil en mladinski projekt.

Če pogledamo spodnji *Grafikon 2*, lahko opazimo določene razlike v primerjavi z letom 2017/18. Število predlogov projektov iz prvotnega participativnega proračuna iz leta 2017/18 se je v primerjavi s participativnim proračunom za leto 2020/21 občutno zmanjšalo, in sicer iz 158 na zgolj 30 (cca 81% znižanje). Od prvotnih 68 predlogov, ki so bili uvrščeni na glasovanje, jih je bilo za leto 2020/21 uvrščenih le 22 (cca 68% znižanje). Kar je najbolj opazno, pa je padec udeležbe občanov na glasovanju. Prvo leto jih je glasovalo 608, na glasovanju za participativni proračun za leto 2020/21 pa je glasovalo le 45 ljudi (cca 93% znižanje), kar je pričakovano, saj je glasovanje potekalo le v dveh vaških skupnostih, v preostalih vaških skupnostih so bili predlogi sprejeti brez glasovanja. Za sprejetje predloga zadostuje nujni minimalni delež sodelujočih po posameznih krajevnih skupnostih. Vaški odbor lahko veljavno sklepa, če je na seji navzoča večina njegovih članov in sprejema odločitve z večino opredeljenih glasov navzočih članov (Odlok o imenovanju, organizaciji in nalogah vaških skupnosti Občine Komen, Uradni list RS, št. 57/2010, 16. člen).

Grafikon 3 - Rezultati glasovanja in udeležbe leta 2017/18 in 2020/21

Vir: Spletna stran Občine Komen (2016- 2019)

4.4 POMEN UVEDBE PARTICIPATIVNEGA PRORAČUNA ZA OBČINO KOMEN – PREDNOSTI IN SLABOSTI

Če je bila po prvem izpeljanem participativnem proračunu občina nadpovprečno zadovoljna z udeležbo prebivalcev, pa lahko sklepamo, da je bila s participativnim proračunom za tekoče obdobje, leto 2020/21, nekoliko manj. Namreč, pri projektu participativnega proračuna za leto 2020/21 niso sodelovale vse vaške skupnosti. Zaradi spremenjenega sistema glasovanja (na željo župana Modica) je glasovanje potekalo le v dveh vaških skupnostih, sprejeti projekti pa so bili projekti manjšega obsega, kar ljudem ne daje dolgoročnega zadovoljstva. Ker je obstajala opcija, da glasovanje, v kolikor se predlaga le en sam projekt, ni potrebno, se je veliko vaških skupnosti odločilo in predlagalo zgolj en manjši projekt.

V obravnavanem obdobju je prišlo tudi do spremembe politične strukture in s tem do spremembe vrste participativnega proračuna, namreč iz prvotno izrazito odločitvenega modela participativnega proračuna, ki ga je podpiral tedanji župan Bandelli in ki je procesno sledil modelu participativnega proračuna v Porto Alegre, je Občina Komen pod novim vodstvom prešla v nekakšen »blagi« odločitveni model, ki ne zahteva veliko angažiranosti prebivalcev. Prav to pa lahko v prihodnje vodi v nezanimanje in dokončno opustitev projekta kot takega.

Po besedah zaposlene na Občini Komen⁷, ki je sodelovala pri obeh participativnih proračunih, je bila po njenem mnenju največja prednost prvotno izpeljanega participativnega proračuna prav v povezanosti prebivalcev. Bili so tudi bolj motivirani za sodelovanje, saj so pri prvem participativnem proračunu prejeli znatno večje in bolj raznoliko število predlogov, in sicer kar 158, medtem ko jih je bilo pri drugem izpeljanem participativnem proračunu le 30. Kot je dejala, so bili sodelujoči po starostni strukturi zelo raznoliko prisotni, sodelovali so namreč tudi starejši domačini. Za prebivalce je bilo vzpodbudno to, da so lahko glasovali za svoje predloge ali predloge, ki so jih predlagali njihovi prijatelji in sorodniki, s katerimi so bili v stiku in dogovarjanju glede glasovanja, poleg tega pa so se na ta račun znotraj vaških skupnosti tudi veliko družili med seboj. Pozitivno se ji je zdelo tudi glasovanje preko spletne aplikacije *www.yrpri.org*, saj so se nekateri na tak način lažje aktivirali, dostopna pa je bila 24 ur na dan. Meni, da je vsaka ideja dobrodošla, tudi če v določenem trenutku realizacija ni mogoča, kajti obstaja možnost, da se v prihodnosti razmišlja v določeni smeri. Je pa bilo zaradi večje udeležbe več dela pri izboru predlogov, ki so izpolnjevali pogoje, obveščanju občanov, pripravi in izpeljavi glasovanja.

Če sklenemo, ne prvo ne drugo izpeljan participativni proračun ni bil napačen, je pa drugemu po mojem mnenju manjkalo nekaj bistvenega – participacija občanov v smislu druženja, komentiranja, sodelovanja, predlaganja ..., to, kar je tudi v samem bistvu modela participativnega proračuna, ki je nastal pred tremi desetletji, torej glas ljudstva. Kateri participativni proračun je bil boljši, bo pokazal čas. To, kar danes šteje, je, da so se zgodili premiki, projekti, pri katerih so imeli besedo domačini. In kar je dobro, je vredno ohraniti.

4.5 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA IN ODGOVORI NANJE

RV1: Kolikšen del proračuna je namenjen participativnemu proračunu?

V letu 2017 je proračun Občine Komen znašal 3.815.501 EUR, od tega je bilo 120.000 EUR ali 3,15 % namenjenih izvajanju participativnega proračuna. V letu 2020 pa znaša proračun 5.920.982 EUR, od tega je 120.000 EUR ali 2,03 % namenjenih izvajanju participativnega proračuna, novost pa je dodatnih 10.000 EUR namenjenih za mladinske projekte (spletna stran Občine Komen, b.d). Kar pomeni, da je delež sredstev, namenjenih participativnemu proračunu, letos nižji (skupno znaša 130.000 EUR oz. 2,20 % proračuna).

Različne občine namenjajo različno velike deleže za namen izvajanja participativnega proračuna. Kolikšen del proračuna bo namenjen participativnemu proračunu, določi občina sama. V brazilskih bolj stoječih mestnih občinah v ta namen zagotavljajo sredstva v višini 12–15 % letnega proračuna, v nekaterih mestih, kot na primer v mestu Porto Alegre, je bil temu namenjen kar celotni občinski proračun, torej 100 %, najdemo pa tudi nekatera evropska

⁷ Osebna komunikacija, od 1. 9. 2019 do 15. 3. 2020.

mesta, ki participativnemu proračunu namenijo zgolj 1 % občinskega letnega proračuna (Wampler, 2000).

Manjši odstotek, kot mesto/občina nameni participativnemu proračunu, manjši bodo tudi njegovi pozitivni učinki. Če mesto/občina nameni participativnemu proračunu 1 % proračuna, bodo njegovi učinki desetkrat manjši, kot če mu nameni 10 % (Participatorni proračun v lokalnih skupnostih: od ideje do izvedbe, 2018).

RV2: Kdo je sodeloval/glasoval?

Ob predložitvi osebnega dokumenta so lahko za projekt »Jaz predlagam« glasovale občanke in občani s stalnim bivališčem v Občini Komen, ki so na dan glasovanja dopolnili 15 let (Spletna stran Občine Komen, 2016).

S participativnim proračunom za leto 2020/21 je bila uvedena novost dodatnega glasovanja občanom od dopolnjenega 15. do 29. leta za odločanje o skupnem mladinskem projektu, ki poteka na ravni občine. Novi proračun, ki namenja dodatna sredstva (10.000 EUR) za mladinski projekt, je lahko večja motivacija za sodelovanje za mlade projekte (spletna stran Občine Komen, b.d). To, da pri participativnem proračunu sodelujejo tudi mladi, ni novost v slovenskem prostoru. Leta 2018 je Maribor kot prvi izpeljal participativni proračun, namenjen mladim (projekt COM'ON Europe) od 15 do 29 let. Cilj je bil spodbuditi ustvarjalnost, povezovalnost in podjetništvo z namenom zagotavljanja načrtovanja varne prihodnosti mladih, tako, da so mladi tesneje vpeti v razvoj lokalne skupnosti – tudi na področju porabe javnih sredstev, uporabljati pa bodo znali tudi mehanizme, ki so jim na voljo, da lahko vplivajo na lastno okolje (Maribor prvič s participativnim proračunom za mlade!, 2016). Mladinske projekte danes najdemo tudi v ostalih občinah, kjer poteka participativni proračun, med drugim npr. v Ajdovščini, Kranjski Gori, Brežicah, Tolminu.

Za dolgoročno uspešnost je treba sproti delati analize (tudi o tem, kdo glasuje), na podlagi katerih se lahko participativni proračun vzdržuje in izboljšuje ter povečuje (interes za) udeležbo. Marsikje se je namreč pokazalo (tudi v Občini Komen), da je – zaradi različnih vzrokov – interes z leti upadel.

RV3: Ali se kažejo razlike v sodelovanju pri participativnem proračunu glede na spol?

Ker v Občini Komen niso opravili analize sodelovanja pri participativnem proračunu glede na spol in je preverjanje za nazaj neizvedljivo, tega podatka ne moremo pridobiti. Lahko pa vidimo glede na podatke iz tujih mest, da lahko prihaja do neenakopravne udeležbe spolov, po navadi v korist moški populaciji (glej *Tabelo 1* in *Tabelo 4*), denimo tako za portugalsko mesto Palmela kot špansko Cordobo se je izkazalo, da je pri participativnem proračunu sodeloval večji delež moških, kar se je kazalo tako pri udeležbi na srečanjih, kot tudi pri številu podanih predlogov. To bi lahko vplivalo tudi na predloge in izbire projektov.

RV4: Ali se kažejo razlike med različno velikimi vaškimi skupnostmi pri sodelovanju in izbiri projektov?

Vaške skupnosti v Občini Komen so različno velike. Ne glede na to, da v največji sodelujoči vaški skupnosti kar desetkrat več (1423) upravičencev kot v najmanjši in je v njej glasovalo le 18 % upravičencev, je to še vedno pomenilo največ – dobro tretjino (glej *Tabelo 8*) – vseh glasovnic (spletna stran Občine Komen, b.d). To bi lahko predstavljalo prednost pri izbiri projekta, a pri participativnem proračunu iz 2017/18 ni, saj med prvimi tremi izbranimi projekti (glej *Tabelo 9*) – kot bi bilo pričakovano – ni bilo projekta iz največje vaške skupnosti in hkrati vaške skupnosti z največ oddanimi glasovnicami. To kaže na to, da so se v manjših skupnostih organizirali, se dogovarjali o glasovanju in se bolj povezali ter aktivno sodelovali. Bolj je bila torej pomembna angažiranost med posameznimi vasmi iste krajevne skupnosti, tj. med vaškimi skupnostmi .

Pri prvotno izpeljanem participativnem proračunu je bilo za večjo enakovrednost vaških skupnosti poskrbljeno tako, da je moral vsak, ki je glasoval, poleg svoji vaški skupnosti oddati glas še za štiri druge vaške skupnosti . Medtem ko je izbira projektov v okviru participativnega proračuna 2020/21 zastavljena tako, da je omejena na posamezno vaško skupnost (spletna stran Občine Komen, b.d).

Nujni minimalni deleži sodelujočih po posameznih krajevnih skupnostih z namenom, da se participativni proračun za leto 2020 potrdi, niso določeni. Vaški odbor lahko veljavno sklepa, če je na seji navzoča večina njegovih članov. Vaški odbor sprejema odločitve z večino opredeljenih glasov navzočih članov (Odlok o imenovanju, organizaciji in nalogah vaških skupnosti Občine Komen, 16. člen).

RV5: Ali so bili projekti, izbrani v letih 2017/18 v okviru participativnega proračuna, v celoti izpeljani?

Projekti, izbrani v letih 2017/18 v okviru participativnega proračuna, so bili v celoti izpeljani. Ob upoštevanju, da je lahko največja vrednost projekta 6.000 EUR, so se tako v proračun za leto 2017 uvrstili projekti do 10. oz. do 12. mesta, v letu 2018 pa vsi ostali (Spletna stran Občine Komen, 2016). To je za dolgoročen obstoj participativnega proračuna izredno pomembno, saj se je v preteklosti v tujini že izkazalo, da lahko nedokončanost projektov vpliva na obstoj participativnega proračuna. Denimo v Porto Alegre, kjer je po več letih obstoja participativnega proračuna prišlo do razpada le-tega se je največja ovira pojavila po četrtem mandatu vladanja PT (2001–2004) po letu 2004, saj je oblast zaključila svoje obdobje vladanja s številnimi sprejetimi, a ne implementiranimi projekti, potrjenimi v okviru participativnega proračuna (Cleuren, 2008, str. 33). Kljub temu da je svetovno klubsko prvenstvo v nogometu FIFA v letu 2004 povzročil, da je mesto predvidevalo množico projektov olepševanja mesta, inovacij, oživljanja in obnove institucij, izboljšave urbane mobilnosti v okviru projektov

participativnega proračuna, je bila v tem letu zaključena le ena tretjina projektov (Alberto & Nobre, 2017, str. 16). Nedokončani projekti so predstavljali izgubo 60 milijonov dolarjev (Cleuren, 2008, str. 33). Ne le, da nedokončani projekti pomenijo finančno zgubo, vplivajo tudi na izgubo interesa za sodelovanje domačinov (Granado, 2010).

RV6: Kako je na potek participativnega proračuna vplivala menjava na županskem položaju?

Ob menjavi županskega položaja je prišlo do nekaterih sprememb v zvezi s participativnim proračunom. Bistvena sprememba se je kazala v tem, da so na prvem izpeljanem proračunu odločali vsi občani o vseh predlogih ne glede na vaško skupnost, po menjavi na županskem položaju pa so o participativnem proračunu odločali na zborih vaščanov, in sicer le o predlogih, ki zadevajo posameznikovo vaško skupnost, ne pa tudi o predlogih iz območij drugih vaških skupnosti (spletna stran Občine Komen, b.d). Pozitiven vidik tega je enakopravnost vseh vaških skupnosti, ne glede na velikost oz. število prebivalcev, po drugi strani pa to pomeni, da se lahko izvede več manjših projektov namesto kakšnega večjega, ki bi lahko bolj doprinesel k izboljšanju življenja celotne občine, torej bi bil pozitivna pridobitev za širše območje. Če bi se namreč po spremembi izbral in izvedel projekt v vsaki vaški skupnosti, to pomeni, da bi bil za posamezen projekt na voljo najnižji znesek, to je 2000 EUR⁸, kar je dokaj nizek znesek in lahko ogrozi uspešnost participativnega proračuna, saj je lahko količina sredstev, namenjenih participativnemu proračunu, prenizka, da bi spodbudila prebivalce k sodelovanju. Številne študije namreč ugotavljajo, da je višina sredstev participativnega proračuna tesno povezana z zanimanjem prebivalcev za participativni proračun in njihovo aktivno sodelovanje, iz praks v tujini je na eni strani, npr. v Porto Alegre, povišanje lokalnega budgeta spodbudilo nastanek participativnega proračuna, na drugi strani pa so primeri, npr. iz Etiopije, Indije, Mongolije, Mehike, kjer pomanjkanje finančnih sredstev v participativnem proračunu vpliva na resnično opolnomočenje prebivalcev pri dejanski participaciji v procesih političnega odločanja (Raich, 2005, str. 15).

RV7: Kakšna je razlika med participativnim proračunom v letih 2017/18 in obeti za leti 2020/21, ko občino vodi drug župan?

Z leti 2020/21 je bistvena sprememba v tem, da se o projektih glasuje na zborih vaščanov po posameznih vaških skupnostih; se je glavarina za vaške skupnosti povišala na stanje pred letom 2017; občanom od 15. leta do dopolnjenega 29. leta je (poleg glasovanja o projektnih predlogih) omogočeno tudi podajanje predlogov in odločanje o skupnem mladinskem projektu, kateremu je namenjenih (dodatnih) 10.000 EUR (poleg 120.000 EUR za ostale projekte); predlogi, se ne zbirajo več preko spletne aplikacije; občani se lahko v primeru dodatnih vprašanj v zvezi s predlogom vaških projektov predhodno o tem posvetujejo s

⁸ Skupna višina sredstev za participativni proračun za posamezne projekte je bila v letih 2017/18 in 2020/21 enaka, 120.000 EUR, z izjemo dodatnih 10.000 EUR za mladinski projekt v letu 2020/21. Prav tako je bila enaka omejitev sredstev za posamezen projekt, in sicer 2000 do 6000 EUR.

predsednikom vaše skupnosti oz. v primeru mladinskega projekta s predsednikom Komisije za mladinska vprašanja in prireditve; prispere predloge z vidika popolnosti in izvedljivosti posameznega predloga najprej pregleda občinska uprava. Dodana sta bila tudi nova kriterija, in sicer, da mora projektni predlog ustvarjati pogoje za pospeševanje razvoja turizma v občini ter da mora projektni predlog prispevati k večji vključenosti mladih v našo družbo ali zagotavljati mladim boljše pogoje za njihov osebni razvoj, s čimer se je posebej vključilo mlade ter dalo poudarek na turizmu – eni od panog v občini, ter izključilo iz projektov investicije novogradnje igrišč za šport in rekreacijo in otroških igrišč (spletna stran Občine Komen, b.d).

Pri primerjavi participativnega proračuna iz leta 2017/18 in za leto 2020/21 nas je zanimalo tudi, ali se je število predlogov projektov glede na prvotni participativni proračun zmanjšalo ali povečalo in zakaj. Ugotavljamo, da se je število predlogov projektov iz prvotnega participativnega proračuna iz leta 2017/18 v primerjavi s participativnim proračunom za leto 2020/21 občutno zmanjšalo (glej *Grafikon 3*), in sicer s 158 na zgolj 30 (cca 81% znižanje). Od prvotnih 68 predlogov, ki so bili uvrščeni na glasovanje, jih je bilo za leto 2020/21 uvrščenih le 22 (cca 68% znižanje). Zaradi spremembe načina glasovanja se je veliko vaških skupnosti odločilo za en sam projekt do višine 6000 EUR. Glasovanje v tem primeru ni bilo potrebno (spletna stran Občine Komen, b.d).

RV8: Ali na participativni proračun vpliva politična usmeritev župana?

Glede na to, da je bilo več županov (na podlagi predstavljenih primerov mest v diplomski nalogi), ki so participativni proračun uvedli, levo usmerjenih, npr. v Braziliji Delavska stranka, na Portugalskem koalicija DCU, v Španiji Združena levica, na Švedskem konservativne vlade⁹, lahko sklepamo, da politična usmeritev župana vpliva na participativni proračun. Levo usmerjene stranke so torej veliko bolj naklonjene uvedbi participativnega proračuna kot desno usmerjene. Kot ugotavljata Zobovnik in Pristavec Đogić (2017, str. 10), so participativni proračun v Braziliji pričele levo usmerjene politične stranke, a jih je s širitvijo po državi začelo podpirati vse več strank, tudi sredinsko in desno orientirane politične stranke. Kot je bilo ugotovljeno (Zobovnik in Pristavec Đogić, 2017, str. 10 po Hope for Democracy, 2014), v (številčno) manjših občinah participativni proračun podpirajo stranke iz celotnega političnega spektra, v večjih pa levo usmerjene, levo sredinske in desno sredinske stranke. Na podlagi dobrih praks lahko torej podpora naraste in začnejo participativni proračun podpirati tudi druge (nelevo orientirane) stranke.

Izkazalo pa se je, da sprememba v upravi vodenja participativnega proračuna močno vpliva na trajnost takšne demokratične forme. Čeprav je imel upravni odbor participativnega proračuna veliko podporo javnosti, je izvajanje same pobude in njenih proračunskih prednostnih nalog v

⁹ Tudi v Franciji so participativni proračun začeli uvajati levo usmerjeni politiki (Zobovnik in Pristavec Đogić, 2017, str. 12).

veliki meri odvisno od politične, finančne in upravne zaveze župana in izvršne veje oblasti. To se je pokazalo tudi v Porto Alegre. Dokler je bila na čelu mestne uprave Delavska stranka, ni bilo posebnih težav, saj je imela vedno podporo, kljub občasnim nesoglasjem med aktivisti. Po letu 2004, ko je Delavska stranka izgubila nadzor nad mestno hišo, je pod vodenjem župana Fogaçe participativni proračun postal oslabljen, ni bil več enak kot prej (Melgar, 2014).

Sprememba politične strukture je bila prav tako v Občini Komen eden izmed dejavnikov, ki so vplivali na participativni proračun, namreč iz prvotno izrazito odločitvenega modela participativnega proračuna, ki ga je podpiral tedanji župan Bandelli in ki je procesno sledil modelu participativnega proračuna v Porto Alegre, je Občina Komen pod novim vodstvom prešla v nek »blagi« odločitveni model, ki ne zahteva veliko angažiranosti prebivalcev, kar pa lahko vodi v nezanimanje in dokončno opustitev projekta kot takega v prihodnje.

RV9: Ali na razvoj oziroma obstoj participativnega proračuna vpliva izbira vrste participativnega proračuna (npr. ali so razlike med rezultati odločitvenega in posvetovalnega participativnega proračuna)?

Participativni proračuni so lahko različnih vrst (glej poglavje 2.2), pri nekaterih imajo denimo prebivalci večje odgovornosti (dajejo predloge in glasujejo zanje) kot pri drugih (občinska uprava se z njimi posvetuje o zelenih pridobitvah v občini, ki bi jih vključili v participativni proračun). Glede na predstavljena mesta lahko sklepamo, da je izbira vrste participativnega proračuna bistvenega pomena, saj je od tega odvisno njegovo trajanje. V mestih, kjer so prvotno imeli izključno posvetovalne participativne proračune (npr. Lizbona, Palmela), so bili le-ti kasneje ukinjeni, suspendirani ali preoblikovani v odločitvene participativne proračune; npr. portugalski participativni proračuni so v večini prešli iz posvetovalnih v odločitvene. V Občini Komen se sicer ohranja odločitveni participativni proračun, a je ta od prvotnega modela, ki je sledil Porto Alegre, prešel v »blagi« odločitveni model, ki ne zahteva veliko angažiranosti prebivalcev, torej gre že nekoliko v smer posvetovalnega participativnega proračuna (sprejemanje predlogov, brez glasovanja v določenih primerih).

Sicer pa z neprestanim širjenjem participativnega proračuna v vedno več občin prihaja tudi do vse več (od začetnega modela mesta Porto Alegre) modelov participativnega proračuna, tudi v Evropi (kjer Zobovnik in Pristavec Đogić, (2017, str. 4–5) navajata šest različnih modelov participativnega proračuna). Vsako mesto se trudi poiskati čim večjo učinkovitost in sebi najbolj primeren način vključitve participativnega proračuna v svoj proračun.

RV10: Kje so se pri izvedbi participativnega proračuna v Občini Komen (v primerjavi z obstoječimi praksami v tujini) pokazale pomanjkljivosti?

Največja pomanjkljivost se kaže v manjku analize izpeljanih participativnih proračunov, tako prvega, kot drugega. Ker je glasovanje pri letošnjem participativnem proračunu omejeno na

vaške skupnosti, so izbrani projekti manjšega obsega, manj vidni so tudi rezultati izpeljanih projektov. Več pozornosti bi morali nameniti novim načinom pristopa vključevanja občanov, npr. z možnostmi oddaje glasov preko SMS-sporočil (kot na primeru Portugalske) ali preko spletne aplikacije (Avesta), oglaševanju s pomočjo Facebooka (Avesta), saj bi na ta način lahko povečali število aktivnih, s tem pa tudi raznolikost predlaganih projektov in možnost izboljšanja okolja za celotno občino. Pomanjkljiv pristop (pomanjkanje angažiranosti) se kaže tudi v tem, da kar štiri vaške skupnosti za participativni proračun za leti 2020/21 niso oddale svojega predloga. Tudi mladinski projekt je prejel le en predlog (spletna stran Občine Komen, b.d). Grenak priokus se je pojavil ob omajanju ključnega načela zanesljivosti, namreč prihajalo je do različnih informacij in prebivalci so izgubili zaupanje v občinsko oblast. Če povzamemo besede predsednika vaške skupnosti Brje pri Komnu Gregorja Žerjala na vprašanje, kaj meni o prvem izpeljanem proračunu: »Slabo je bil zastavljen, ker smo se morali že med glasovanjem dogovarjati med sabo za glasove. Zato ni nujno, da so zmagali najboljši projekti. Poleg tega pa smo želeli v naši vasi zgraditi parkirišče, pa so nam rekli, da to ni mogoče, a so ga nato za Gorjansko odobrili (Mezinec, 2017).«

RV11: Kateri dejavniki vplivajo na uspešnost izvedbe občinskega participativnega proračuna?

Kot smo ugotovili pri študiji participativnih proračunov v diplomski nalogi, na izvedbo participativnega proračuna vplivajo številni dejavniki. Razdelimo jih lahko na pozitivne dejavnike, tj. tiste, ki participativni proračun spodbujajo in ohranjajo, in negativne dejavnike, tj. tiste, ki so za uspešnost in vzdrževanje participativnega proračuna ovira.

Za uspešno izvedbo participativnega proračuna je v prvi vrsti pomembna politična volja lokalne oblasti (Allegretti & Lopez, 2012). Pomembno je tudi, da je le-ta naklonjena neposredni demokraciji, ki jo participativni proračun predstavlja (Zobovnik & Pristave Đogić, 2017, str. 3). Zagotoviti je treba (pravno in postopkovno), da se izglasovani projekti izpeljejo do konca, v nasprotnem primeru lahko pride do nezaupanja občanov v participativni proračun, prav tako je pomembno, da se pravila ne spreminjajo sredi postopka oziroma po njem. Zagotovljena morajo biti finančna sredstva. Tako denar, ki je namenjen participativnemu proračunu, kot denar, namenjen informiranju državljanov (Gelman & Votto, 2018). Participativni proračun ne sme biti enkratni dogodek, ampak mora biti zastavljen dolgoročno in ponavljajoče, da se občani poistovetijo z njim. Biti mora transparenten in predvidljiv, saj je to eden ključnih ciljev participativnega proračuna. Pri obdelavi prejetih informacij in predlogov občanov je bistvena sledljivost (Osnutek Smernic za vključevanje občanov in drugih zainteresiranih skupin v procese odločanja v občini, 2017). V participativni proračun morajo biti vključeni vsi občani, prav tako mora biti vsem dostopen (fizično, preko spletnega portala, telefonsko glasovanje ...). Pomembno je, da izberemo prave kanale obveščanja, saj mladi komunicirajo drugače (družbena omrežja) kot starejši (televizija, radio). Postopki morajo biti dovolj enostavni, da

lahko sodeluje vsak, ne glede na izobrazbo, starost ali kako drugo osebno okoliščino, ki bi lahko oteževala dostop. Občani morajo imeti dostop do bistvenih informacij. Ne samo do informacij o participativnem proračunu, ampak tudi do informacij o urbanističnih kriterijih, zemljiščih v občinski lasti, okoljskih podatkih, predlogih drugih občanov ter pristojnosti občine. Pomembno je tudi, da so predlogi, zbrani na sestankih in pogovorih med občani, saj rezultati kažejo, da so le-ti kvalitetnejši kot tisti, ki jih občani sami oblikujejo doma (Osnutek Smernic za vključevanje občanov in drugih zainteresiranih skupin v procese odločanja v občini, 2017). Občane o poteku participativnega proračuna obveščamo ves čas postopka. Tako ohranjamo njihov interes in zaupanje (Osnutek Smernic za vključevanje občanov in drugih zainteresiranih skupin v procese odločanja v občini, 2017). Predlogi participativnega proračuna naj izhajajo iz skupnosti, prav tako mora njihova izvedba čim bolj ustrezati željam skupnosti. Nenazadnje pa je zelo pomembno, da ovrednotimo svoj uspeh. Opraviti moramo analizo participativnega proračuna. Tako lahko pravočasno reagiramo na morebitna odstopanja in pridobimo podatke, ki nam bodo koristili pri posvetovanjih v prihodnje. Uspešnost je povezana tudi s sprejetim organizacijskim modelom. Občine, ki so namreč uvedle participativni proračun s pristopom soodločanja pri odločanju (odločitveni model), so veliko dlje izvajale participativni proračun kot tiste, ki so imele zgolj posvetovalni model (Allegretti & Lopez, 2012).

RV12: Kateri dejavniki zavirajo izvedbo občinskega participativnega proračuna?

Pri participativnem proračunu pa je treba biti pozoren na drugi strani tudi na tiste dejavnike, ki zavirajo izvedbo participativnega proračuna, to so: korenita sprememba politične oblasti (Allegretti & Lopez, 2012), nedokončanost ali nerealiziranost izglasovanih projektov ali njihova opustitev (Gelman & Votto, 2018), umanjkanje analiz izpeljanih projektov, (postopno) zmanjševanje občinskih prihodkov (Guerreiro, 2007), nezainteresiranost ali padec zainteresiranosti prebivalcev, pomanjkanje notranje mobilizacije za postopek ter metodološke pomanjkljivosti (Granado, 2010), pomanjkanje časa različnih akterjev, da bi se posvetili socialnemu dialogu, slaba informiranost prebivalcev o možnosti sodelovanja v procesu (Gelman & Votto, 2018).

RV13: Ali se kažejo kakšne razlike med participativnim proračunom v zelo velikih občinah, kot je na primer Porto Alegre z več kot tisoč milijoni prebivalcev, v primerjavi z Občino Komen z le nekaj tisoč prebivalci?

Občina Komen (in slovenske občine na sploh) je precej manjša od občin v tujini. To pomeni za participativni proračun, ki temelji na sodelovanju prebivalcev, da ga je lažje izpeljati, in to v čim večjem številu aktivno vključenih, s čimer se doseže tudi to, da se porabi sredstva za tisto, kar je po mnenju občanov najbolj potrebno. Ker je participativni proračun v Občini Komen še v povojih in se še razvija, je primerjavo s tujimi mesti z več(deset)letnimi izkušnjami s participativnim proračunom težko narediti. Na splošno pa so obeti za participativni proračun v Sloveniji dobri, saj ima država ogromno manjših občin z nekaj tisoč prebivalci, v svetu pa je

v uporabi v mestih ali zveznih državah, ki imajo tudi preko 10 milijonov prebivalcev in kjer že preverjeno deluje. Če torej deluje na tako velikem obsegu prebivalcev, bi ga lahko uvedli tudi na državni ravni.

5 ZAKLJUČEK

Kljub temu da enotna definicija participativnega proračuna ne obstaja in je njegov nastanek konec 20. stoletja v najjužnejši zvezni brazilski državi Rio grande do Sul povzročil politično gibanje 21. stoletja, kot odgovor na krizo predstavniških režimov, ter ga tri desetletja kasneje OZN in Svetovna banka podpirata kot obliko dobrih praks (Zobavnik & Pristavec Đogić, 2017, str. 3), velja njegovo dolgoročno propadanje (kot npr. v Porto Alegre) vzeti pod drobnogled. Gre za obliko spodbujanja demokracije, saj predvideva večje vključevanje občanov v odločanje o porabi dela javnih sredstev občine za projekte, ki jih sami določijo in izglasujejo. V diplomski nalogi nas je zanimalo, kateri so ključni dejavniki, ki spodbujajo izvedbo participativnega proračuna, in kateri dejavniki so tisti, ki ga zavirajo. Na vprašanja smo poskušali odgovoriti na podlagi analize uspešno izpeljanega participativnega proračuna Občine Komen iz leta 2016 ter s pomočjo pregleda participativnih proračunov izbranih tujih mest, vključno z južnoameriškim mestom Porto Alegre, v katerem je bil prvič uveden.

Zanimalo nas je, zakaj po eni strani prihaja do propadanja participativnih proračunov, po drugi strani pa se v primerih dobrih praks kaže celo želja po širitvi participativnega proračuna na državno raven (Zobovnik & Pristavec Đogić, 2017). Da do propada v bodoče ne bi prišlo oz. bi bila izvedba participativnega proračuna uspešna, je treba pri tem upoštevati dejavnike, ki so se izkazali, da vplivajo na razvoj participativnega proračuna. Na eni strani so to dejavniki, ki lahko pozitivno pripomorejo k participativnemu proračunu, to so:

- politična volja lokalne oblasti (Allegretti & Lopez, 2012): pomembno je, da je lokalna oblast naklonjena neposredni demokraciji, ki jo participativni proračun predstavlja (Zobovnik & Pristavec Đogić, 2017, str. 3);
- politična zavezanost: zagotoviti je potrebno (pravno in postopkovno), da se izglasovani projekti izpeljejo do konca, v nasprotnem primeru lahko pride do nezaupanja občanov v participativni proračun, prav tako je pomembno, da se pravila sredi postopka oziroma po njem ne spreminjajo;
- finančna sredstva: zagotovljena morajo biti finančna sredstva, tako denar, ki je namenjen participativnemu proračunu, kot denar, namenjen informiranju državljanov (Gelman & Votto, 2018). Ta sredstva ne smejo biti prenizka, saj sicer občani nimajo interesa za sodelovanje;
- participativni proračun ne sme biti enkraten dogodek, ampak mora biti zastavljen dolgoročno in ponavljajoče, da se občani poistovetijo z njim. Biti mora transparenten in predvidljiv;

- participativni dogovori: v participativni proračun morajo biti vključeni vsi občani, prav tako mora biti vsem dostopen (fizično, preko spletnega portala, telefonsko glasovanje ...). Pomembno je, da izberemo različne kanale obveščanja (Osnutek Smernic za vključevanje občanov in drugih zainteresiranih skupin v procese odločanja v občini, 2017), take, ki so blizu mladim (družbena omrežja), ter take, ki jih starejši (televizija, radio). Postopki morajo biti dovolj enostavni, da lahko sodeluje vsak, ne glede na izobrazbo, starost ali kako drugo osebno okoliščino, ki bi lahko oteževala dostop;
- dostopnost do informacij in predlogov: občani morajo imeti dostop do bistvenih informacij, ne samo do informacij o participativnem proračunu, ampak tudi do informacij o urbanističnih kriterijih, zemljiščih v občinski lasti, okoljskih podatkov, predlogov drugih občanov ter pristojnosti občine. Občani morajo biti o poteku participativnega proračuna obveščeni ves čas postopka, saj se tako ohranja njihov interes in zaupanje (Osnutek Smernic za vključevanje občanov in drugih zainteresiranih skupin v procese odločanja v občini, 2017). Izkazalo se je, da je izrednega pomena zbiranje in komentiranje predlogov na sestankih in pogovorih med občani, saj so rezultati pokazali, da je so ti kvalitetnejši od individualnega sodelovanja od doma. V slovenskih občinah, ki so majhne (napram (obravnavanim) tujim), je to lažje izvesti. Na ta način se doseže bistvo participativnega proračuna, to je, da ta izhaja iz skupnosti in njenih potreb, ter tako rezultati navdajo občane z zadovoljstvom in jih motivirajo za nadaljnje sodelovanje;
- izbira modela: uspešnost je povezana tudi s sprejetim organizacijskim modelom. V praksi se je izkazal kot uspešnejši odločitveni model, pri katerem občani soodločajo o porabi sredstev (kot se kaže tudi v Občini Komen);
- analiza lahko pripomore k uspešnosti (izboljševanju participativnega proračuna): nazadnje je zelo pomembno, da ovrednotimo svoj uspeh. Opraviti je treba evalvacijo participativnega proračuna. Tako se lahko pravočasno reagira na morebitna odstopanja in pridobi podatke, ki so koristni v prihodnje.

Obstajajo pa tudi dejavniki, ki zavirajo izvedbo participativnega proračuna, lahko – kot se je že izkazalo v praksi – tudi ogrozijo obstoj participativnega proračuna ali ga celo ukinejo, in sicer:

- korenita sprememba politične oblasti (participativni proračun lahko spremeni, kot npr. v Občini Komen, ali pa ukine, če nova oblast ni naklonjena neposredni demokraciji oz. participativnemu proračunu) (Allegretti & Lopez, 2012);
- nedokončanost izglasovanih projektov ali njihova opustitev, kar se je pogosto dogajalo, tako v devetdesetih letih kot tudi od leta 2000 dalje (Gelman & Votto, 2018);
- umanjkanje analiz izpeljanih projektov;

- (postopno) zmanjševanje občinskih prihodkov (Guerreiro, 2007);
- pomanjkanje notranje mobilizacije za postopek ter metodološke pomanjkljivosti (Granado, 2010);
- pomanjkanje časa različnih akterjev, da bi se posvetili socialnemu dialogu (Gelman & Votto, 2018);
- slaba informiranost državljanov o tem, kako lahko tudi sami sodelujejo v procesu (Gelman & Votto, 2018);
- nezainteresiranost ali padec zainteresiranosti prebivalcev, kar je pogosto posledica katerega (ali več) od zgoraj naštetih dejavnikov.

Če se bo v bodoče pri izvedbi participativnega proračuna upoštevalo te dejavnike, ki bodisi spodbujajo bodisi zavirajo participativni proračun, bo izvedba participativnega proračuna lahko uspešna, participativni proračun bo zanimiv za vključitev v svoj proračun tudi v tistih (slovenskih) občinah, kjer za zdaj še ni uveljavljen, obenem pa lahko tudi izboljššan tam, kjer je ta sistem porabe sredstev že uveden. Tako se bodo počutili tudi prebivalci vključeni v lokalno politiko, kar pa je bistvo participativnega proračuna in pozitivno pripomore h kraju kot celoti in življenju občanov.

LITERATURA IN VIRI

LITERATURA

- Alegretti, G. (2016). International experiences in Participatory Budgeting. Whatworksscotland.ac.uk. Pridobljeno 12. aprila 2020 s <http://whatworksscotland.ac.uk/wp-content/uploads/2016/06/GA-Scotland-Presentation-13-Jun-2016-FINAL-shorter.pdf>
- Allegretti, G., Antunes, S. (2014). The Lisbon Participatory Budget: results and perspectives on an experience in slow but continuous transformation. *Journals.openedition.org*. Pridobljeno 25. februarja 2020 s <http://journals.openedition.org/factsreports/3363>
- Allegretti, G., Lopez, M. (2012). (In) stability, a key element to understand participatory budgeting: Discussing Portuguese cases. Vol. 8: Iss. 2, Article 3. *Publicdeliberation.net*. Pridobljeno 3. marca 2020 s <https://www.publicdeliberation.net/cgi/viewcontent.cgi?article=1235&context=jpd>
- Babić, E. (2009). *Lokalna demokracija na konkretnem primeru Mestne občine Velenje* (diplomsko delo). Maribor: Pravna fakulteta, Univerza v Mariboru.
- Brezovšek, M. (2009). Racionalnost lokalne samouprave in preučevanje lokalne demokracije. V: *Lokalna demokracija III*, ur. Miro Haček. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Str. 7–25.
- Cleure, H. (2008). Administrating Participatory Budgeting in Porto Alegre. Street-level Officials and Organisational Preconditions. *Revista Chilena de Administración Pública* 12. Str. 19–41.
- Dias, N. (2014). Hope for democracy - 25 years of participatory budgeting worldwide, *Academia.edu*. Pridobljeno 14. aprila 2020 s https://www.academia.edu/26995627/25_YEARS_OF_PARTICIPATORY_BUDGETING_WORLDWIDE?email_work_card=view-paper
- Dias, N., Enríquez, S. & Júlio, S. (2019). The Participatory Budgeting World Atlas. *Officina.org.pt*. Pridobljeno 19. marec 2020 s <https://www.oficina.org.pt/participatory-budgeting-world-atlas-2019.html>
- Drouault, S. (2008). Participatory Budgeting: a developing country process? A comparative analysis of the experiences of PB in Brazil, France and Spain. *Tel.archives-ouvertes.fr*.

Pridobljeno 19. aprila 2020 s <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-00283658/document>

Garrigues, J. (2016). The beginners guide to Participatory budgetin. *Citizenlab.co*. Pridobljeno 26. novembra 2019 s https://uploads.ssl.webflow.com/5a3bf6320252f900015dae86/5ca377b2bd050908410e025f_Participatory%20Guide%20-%20EN.pdf

Gelman, V., Votto, D. (2018). What if Citizens Set City Budgets? An Experiment That Captivated the World – Participatory Budgeting – Might Be Abandoned in its Birthplace. *Wri.org*. Pridobljeno 06. februarja 2020 s <https://www.wri.org/blog/2018/06/what-if-citizens-set-city-budgets-experiment-captivated-world-participatory-budgeting>

(Global campaign on urban governance, 2004), 72 Frequently Asked Questions about Participatory Budgeting, Ecuador. *Un-Habitat*. Pridobljeno 6. junija 2019 s <https://books.google.si/books?id=flrKBkR2rKMC&pg=RA1-PA21&dq=participatory+budget&hl=sl&sa=X&ved=0ahUKEwjy-dO049biAhWvmlsKHdACqCQ6AEILTAB#v=onepage&q=participatory%20budget&f=false>

Goldfrank, B. (2017). Lessons from Latin American Experience in Participatory Budgeting. *Research Gate*. Puerto Rico. Pridobljeno 4. junija 2019 s https://www.researchgate.net/publication/253455515_Lessons_from_Latin_American_Experience_in_Participatory_Budgeting

Goldsmith, William W. (2018). Participatory Budgeting In Porto Alegre, Brazil. *Planners Network.org*. Pridobljeno 4. junija 2019 s <http://www.plannersnetwork.org/2000/03/participatory-budgeting-in-porto-alegre-brazil/>

(Governança Solidária Local). *Portoalegre.rs.goc.br*. Pridobljeno 17. marca 2020 s http://www2.portoalegre.rs.gov.br/smpeo/default.php?p_secao=91

Granado, C. (2010). Democracia e participação ao nível local: o poder político e o orçamento participativo, o caso de Belo Horizonte e Palmela. Repositorio.iscte-iul.pt. Pridobljeno 11. aprila 2020 s <https://repositorio.iscte-iul.pt/bitstream/10071/4419/1/dout%20setembro1.pdf>

Guerreiro, L. (2007). Palmela, Portugal: Citizen Participation and Partnerships for Sustainable Development. *Uclg-cisd.org*. Pridobljeno 6. aprila 2020 s https://www.uclg-cisd.org/sites/default/files/Palmela_2010_en_final.pdf

- Hunter, W. (2010). *The Transformation of the Workers' Party in Brazil, 1989–2009*. Cambridge University Press, 2010
- Jazbinšek, S. (2016). *Citizen participation in public budgeting : the case of participatory budgeting in Slovenia* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani
- Maribor prvič s participativnim proračunom za mlade!(2016). *Mkc.si*. Pridobljeno 16. maja 2020 s <https://mkc.si/aktualno/2018/9/26/maribor-prvi-s-participativnim-proraunom-za-mlade>
- Melgar, T. (2014). A Time of Closure? Participatory Budgeting in Porto Alegre, Brazil, after the Workers' Party Era. *Journal of Latin American Studies*, Volume 46, Issue 1. *Cambridge.org*. Pridobljeno 9. marca 2020 s <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-latin-american-studies/article/time-of-closure-participatory-budgeting-in-porto-alegre-brazil-after-the-workers-party-era/44EC7210668F4E4CC82853961C5133E9/core-reader>
- Mezinec, P. (24. 2. 2020). Občani so drugič odločali o razdelitvi proračuna. *Primorske.si*. Pridobljeno 30. marca 2020 s <https://www.primorske.si/2020/02/23/obceni-so-drugic-odlocali-o-razdelitvi-proracuna>
- Mezinec, P. (7. 8. 2017). Participativni proračun v občini Komen daje prve sadove. *Primorske.si*. Pridobljeno 30. marca 2020 s <http://www.primorske.si/novice/srednja/participativni-proracun-v-obcini-komen-daje-prve-s>
- Mezinec, P. (5. 12. 2019). Več denarja za Komenske vaške skupnosti. *Primorske.si*. Pridobljeno 30. marca 2020 s <http://www.primorske.si/2019/02/14/vec-denarja-za-komenske-vaske-skupnosti>
- (Município Palmela, 2014). Projeto Eu participo!. *Cm-palmela.pt*. Pridobljeno 6. aprila 2020 s <https://www.cm-palmela.pt/pages/1555>
- (Município Palmela, 2014). Guia do projeto "Eu Participo!". *cm-palmela.pt*. Pridobljeno 11. aprila 2020 s <https://www.cm-palmela.pt/pages/1969>
- Nobre, E. & Cusce, A. (ur.) (2017). *Sports Mega-Events and Urban Legacies: The 2014 FIFA World Cup, Brazil*. Palgrave Macmillan.
- Nebot, C. P. (2010). Los presupuestos participativos en España: un nuevo balance. *Revistasonline.inap.es*. Pridobljeno 20. aprila 2020 s strani <https://revistasonline.inap.es/index.php/REALA/article/view/9692/9782>

- (OP Jovem Portugal, 2019). Orçamento Participativo Jovem Portugal. *Opjovem.gov.pt*. Pridobljeno 14. aprila 2020 s strani <https://opjovem.gov.pt/c/sobre-o-op-jovem>
- (Orçamento participativo Portugal, 2017). Portugal – The World's first National Participatory Budget. *Politicsreinvented.eu*. Pridobljeno 14. aprila 2020 s strani <https://politicsreinvented.eu/model/portugal-the-worlds-first-national-participatory-budget/>
- Osnutek Smernic za vključevanje občanov in drugih zainteresiranih skupin v procese odločanja v občini (2017). *Skupnostobcin.si*. Pridobljeno 2. aprila 2020 s strani <https://skupnostobcin.si/wp-content/uploads/2017/05/osnutek-smernic-za-posvetovanje-12.5.2017.pdf>
- Petrovčič, T. (16. 11. 2018). Kako bi pa vi porabili (svoj) občinski denar? *Finance.si*. Pridobljeno 15. novembra 2018 s <https://www.finance.si/8941346?cookietime=1573937344>
- (Participatorni proračun v lokalnih skupnostih: od ideje do izvedbe, 2018). *Skupnostobcin.si*. Pridobljeno 6. junija 2019 s <https://skupnostobcin.si/novica/participatorni-proracun-v-lokalnih-skupnostih-od-ideje-do-izvedbe/>
- (Participatory Budgeting in Cordoba). *Participedia.net*. Participatory Budgeting in Cordoba, Andalucía. Pridobljeno 17. aprila 2020 s strani <https://participedia.net/case/2372>
- Participedia.net*. Participatory Budgeting in Porto Alegre 1989-present. Pridobljeno 21. aprila 2020 s strani <https://participedia.net/case/5524>
- (Prefeitura Municipal de Porto Alegre, 2019). Regimento Interno do Orçamento Participativo 2019 – 2020. *Iproweb.procempa.com.br*. Pridobljeno 17. marca 2020 s http://iproweb.procempa.com.br/pmpa/prefpoa/op/usu_doc/regimento_interno_op.pdf
- Primc, M. (2000). Participatorni proračun. Kratka priporočila za izvajanje participatornega proračuna. *Skupnostobcin.si*. Pridobljeno 6. junija 2019 s <https://skupnostobcin.si/wp-content/uploads/2018/04/prirocnik-za-izvajanje-participatorni-proracun.pdf>
- Raich, U. (2005). Fiscal Determinants of Empowerment. World Bank Policy Research Working Paper No. 3705. Pridobljeno 26. maja 2020 s <https://ssrn.com/abstract=803764>
- Starman, A. B. (2013). Študija primera kot vrsta kvalitativne raziskave. *Sodobna pedagogika* 1/2013, str. 66–81.

- User Participation (2017). Participativni proračun. Pridobljeno 15. aprila 2020 s <https://www.user-participation.eu/sl/nacrtovanje-procesa/5-korak-participativne-metode/mnozicenje-crowdsourcing-spletno-udejstvovanje-drzavljanov/participativni-proracun>
- Vasev, B. (2013). Participativni proračun - ko vzamemo demokracijo zares. *RTVSLO.si*. Ljubljana. Pridobljeno 4. junij 2019 s <https://www.rtvlo.si/slovenija/participativni-proracun-ko-vzamemo-demokracijo-zares/301043>
- Vlaj, S. (2006). *Lokalna samouprava. Teorija in praksa* (3. spremenjena in dopolnjena izdaja). Ljubljana: Fakulteta za upravo.
- Wampler, B. (2000). A Guide to Participatory Budgeting. *Internationalbudget.org*. Pridobljeno 4. junija 2019 s <https://www.internationalbudget.org/wp-content/uploads/A-Guide-to-Participatory-Budgets.pdf>
- Zobavnik, I. & Pristavec Đogić, M. (2017). *Participativni proračun: Primerjalni pregled (PP)*. Ljubljana: Državni zbor RS, Raziskovalno-dokumentacijski sektor. Pridobljeno 20. maja 2020 s https://fotogalerija.dz-rs.si/datoteke/Publikacije/Zborniki_RN/2017/Participativni_proracun.pdf

VIRI

- (Câmara Municipal de Lisboa). *Op.lisboaparticipa.pt*. Pridobljeno 2. marca 2020 s <https://op.lisboaparticipa.pt/o-que-e-o-op>
- Guia do Orçamento Participativo, 2014. *Cmpalmela.pt*. Pridobljeno 22. aprila 2020 s https://www.cmpalmela.pt/cmpalmela/uploads/writer_file/document/393/GuidoOrçamentoParticipativoweb.pdf
- H., A. (2016). *Terminski plan participativnega proračuna v Občini Komen za leti 2017/2018*. Interno gradivo Občine Komen
- H., A. (2019). *Terminski plan participativnega proračuna za leti 2020/21*. Interno gradivo Občine Komen
- H., A. (2016). *Postopek participativnega proračuna*. Interno gradivo Občine Komen
- Osebni pogovor z H.A., zaposleno na Občini Komen, od 1. 9. 2019 do 15. 3. 2020.
- (Spletna stran Občine Komen). *Komen.si*. Pridobljeno 19. decembra 2019 s strani <https://www.komen.si/>

Spletna stran Občine Komen (2016). Projekt »Jaz predlagam«. *Komen.si*. Pridobljeno 20. decembra 2019 s strani https://www.komen.si/participativni_proracun_2020_2021/arhiv/

(Wikipedia). Olivio Dutra. *En.Wikipedia.org*. Pridobljeno 20. februarja 2020 s https://en.wikipedia.org/wiki/Ol%C3%ADvio_Dutra

(Wikipedia, Palmela). Palmela. *En.wikipedia.org*. Pridobljeno 7. aprila 2020 s <https://en.wikipedia.org/wiki/Palmela>

(Wikipedia, Avesta). Avesta. *En.wikipedia.org*. Pridobljeno 14. aprila 2020 s [https://en.wikipedia.org/wiki/Avesta_\(locality\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Avesta_(locality))

(Wikipedia, Cordoba). Cordoba. *En.wikipedia.org*. Pridobljeno 16. aprila 2020 s https://sl.wikipedia.org/wiki/C%C3%B3rdoba,_%C5%A0panija

PRAVNI VIRI

Zakon o lokalni samoupravi (ZLS). Uradni list RS, št. 94/07 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08, 79/09, 51/10, 40/12 – ZUJF, 14/15 – ZUUJFO, 11/18 – ZSPDSL-1, 30/18, 61/20 – ZIUZEOP-A in 80/20 – ZIUOOPE.

Odlok o imenovanju, organizaciji in nalogah vaških skupnosti Občine Komen. Uradni list RS, št. 57/2010.

PRILOGE

PRILOGA 1 – OBRAZEC ZA ODDAJO PROJEKTNEGA PREDLOGA – JAZ PREDLAGAM

OBRAZEC ZA ODDAJO PROJEKTNEGA PREDLOGA

Obrazec mora vsebovati samo en predlog.

PREDLAGATELJ

Ime in priimek (obvezno) :	
Datum rojstva (obvezno) :	
Naslov stalnega prebivališča (obvezno):	
Elektronski naslov (neobvezno):	
Telefonska številka (neobvezno):	

OBMOČJE IZVEDBE PROJEKTA (obvezno)

PROJEKTNI PREDLOG PREDLAGAM ZA VAŠKO SKUPNOST (navesti vaško skupnost, v kateri naj bi se projekt izvajal):

NAZIV PROJEKTNEGA PREDLOGA (obvezno)

Ime naj bo kratko in naj odraža bistvo predloga.

VSEBINA PROJEKTNEGA PREDLOGA (obvezno)

V opisu skušajte na kratko podati odgovore na naslednja vprašanja:

1. Kaj konkretno predlagate?
2. Zakaj ta predlog?
3. Kako naj bi se projekt izvedel??
4. Kje konkretno naj bi se projekt izvajal?

FINANČNO OVREDNOTENJE PROJEKTNEGA PREDLOGA – OCENA

Upoštevajte pogoj, da mora biti predlog finančno ovrednoten v višini med 2.000 in 6.000 EUR.

Finančno vrednotenje projektnega
predloga: EUR

Kraj in datum

Podpis

Projektni predlog bo upravičen za uvrstitev na glasovanje, če izpolnjuje naslednja merila:

1. Izvedba mora biti v pristojnosti Občine Komen;
2. Izveden bo na območju Občine Komen;
3. Ne sme biti v nasprotju z zakonodajo ali občinskimi odloki Občine Komen;
4. Je finančno ovrednoten v višini med 2.000 EUR in 6.000 EUR;
5. Prispeva k skrbi za varstvo okolja (npr.: zraka, tal, vodnih virov, virov pitne vode, odlaganje odpadkov-koši za smeti);
6. Ustvarja pogoje za gospodarski razvoj občine;
7. Ustvarja pogoje za pospeševanje kulturne dejavnosti;
8. Ustvarja pogoje za razvoj športa in rekreacije: posodobitve obstoječih igrišč za šport in rekreacijo ter otroških igrišč;
9. Prispeva k urejenosti vasi in naselij: izgradnja in urejanje trgov, zelenic, parkov in vaških zidov ter drugih javnih površin.

Projektni predlogi morajo prispeti najkasneje do 27.09.2016 do 24.00 ure preko spletne aplikacije, po pošti na naslov Občina Komen, Komen 86, 6223 Komen ali osebno dostavljeni v sprejemni pisarni Občine Komen. V primeru oddaje na pošti kot datum oddaje šteje poštni žig.

PRILOGA 2 – ZGIBANKA S PREDSTAVITVIJO PARTICIPATIVNEGA PRORAČUNA ZA LETO 2014/15 OBČINE PALMELA

A Câmara Municipal de Palmela retoma, em 2014, o processo Orçamento Participativo, com a realização de um conjunto de reuniões públicas em todas as freguesias. Partilhar informação, prestar contas, gerar debate e, no fundo, fomentar a participação de todos/as na gestão do nosso território, é o principal objetivo destas reuniões, onde serão identificadas prioridades e nascido propostas para um concelho que queremos cada vez mais justo, solidário e sustentável.

Há mais de uma década, fomos pioneiros, a nível nacional, no desenvolvimento deste projeto emblemático, que lançou as fundações para uma nova forma de viver a Democracia, de forma ativa, esclarecida e participada. Hoje, ambicionamos elevar o Orçamento Participativo a um novo patamar, com a construção conjunta, entre cidadãos e serviço público local, das melhores soluções para a nossa comunidade.

Acreditamos na participação como caminho de enriquecimento da Democracia e do Poder Local, pelo que contamos com a sua presença nas reuniões públicas e com os seus contributos, para definirmos áreas de intervenção municipal e investimentos prioritários, a incluir no próximo Orçamento e nas Grandes Opções do Plano.

Porque a sua participação é importante!

 Ilustre Senhor Presidente da Câmara Municipal de Palmela

 Município **Palmela**

GUIA DO ORÇAMENTO PARTICIPATIVO 2014

Caro/a Município,
 No âmbito da preparação do Orçamento e Grandes Opções do Plano para 2015, a Câmara Municipal promove um conjunto de reuniões com a população para informação e debate sobre as prioridades da intervenção municipal.

Contamos consigo para os novos desafios, participe!

13 OUTUBRO | 2014
 Junta de Freguesia de Quinta do Anjo

14 OUTUBRO | 2014
 Espaço Multissénio de Águas de Moura

15 OUTUBRO | 2014
 Auditório da Biblioteca Municipal de Pinhal Novo

16 OUTUBRO | 2014
 Centro Cultural de Poceirão

20 OUTUBRO | 2014
 Auditório da Biblioteca Municipal de Palmela

ORÇAMENTO PARTICIPATIVO 2014 PALMELA

O que é o Orçamento Participativo em Palmela?

É um mecanismo de democracia participativa de carácter consultivo, em que os cidadãos do concelho de Palmela exprimem a sua opinião sobre as necessidades prioritárias, contribuindo para influenciar as decisões municipais no âmbito dos investimentos e ações a realizar, a par dos compromissos tidos no Programa de Mandato do executivo municipal.

Porquê o OP?

- Acreditamos que este processo poderá contribuir, para além da priorização e definição de investimentos, para a:
- Qualificação do diálogo entre cidadãos e elites, adequando as decisões às necessidades e expectativas de ambos
 - Colaboração, entre todos, na procura de melhores soluções para a qualificação do nosso território tendo em conta os recursos possíveis
 - Compreensão global do território, integrando preocupações pessoais e o bem-estar coletivo
 - A transparência e boa gestão do território

A participação cidadã contribui para:

1. Avaliação do trabalho realizado pela Câmara Municipal por áreas de intervenção
2. Definição de 3 investimentos municipais prioritários
3. Identificação da área de intervenção municipal prioritária
4. Recensar projetos específicos de voluntariado passíveis de incluir em programas como "Agente do Bairro"

As propostas apresentadas deverão incidir em dois âmbitos:

- Nas áreas da competência da Câmara Municipal, sobre investimentos, manutenções e reparações, programas, projetos ou atividades no concelho.
- Em soluções para construção conjunta entre cidadãos e serviço público local

Não serão consideradas as propostas que:

- Incidam sobre cobranças de receita ou funcionamento interno da CM;
- Estejam já programadas no Plano Plurianual de Atividades ou no Plano Plurianual de Investimentos;
- Contrariem a legislação em vigor e planos e projetos já aprovados nos legítimos órgãos deliberativos.

Quem pode participar?

Cidadãos/as que vivem ou trabalhem no concelho de Palmela

Como participar?

Através de:

1. Questionários:

Os questionários pretendem reunir opinião sobre a área de intervenção municipal e sobre os investimentos que considera prioritários no território. Tem, ainda, a possibilidade de apresentar propostas específicas de intervenção numa ficha própria para o efeito. Os questionários e as fichas do projeto encontram-se disponíveis, de 10 a 21 de outubro, nos seguintes locais: Áreas de Freguesia; Serviço de atendimento da Câmara Municipal; Sítio da Câmara Municipal de Palmela. Deverão ser entregues/enviados até ao dia 21 de outubro.

2. Assembleias Orçamento Participativo: Espaços de esclarecimento, diálogo, apresentação e debate de propostas.

Nestas assembleias os cidadãos terão a oportunidade de apresentar e discutir propostas com vista ao desenvolvimento do território. Os cidadãos poderão participar em qualquer uma das 3 assembleias, independentemente do seu local de residência.

Quando participar?

Data 11 a 20 de Outubro

Locais Uma assembleia por freguesia

13 OUTUBRO	Quinta do Anjo	Salão da Junta de Freguesia
14 OUTUBRO	Marabá	Salão da Junta de Freguesia
15 OUTUBRO	Pinhal Novo	Auditório Municipal em Pinhal Novo
16 OUTUBRO	Poçoirão	Centro Cultural de Poçoirão
20 OUTUBRO	Palmela	Auditório Biblioteca Municipal
DEZEMBRO (data a definir)	Reunião Geral OP	Auditório Biblioteca Municipal (Apresentação de Resultados)

Que consequências da participação?

1. Identificação de 3 propostas (de investimento/outra ou ações /atividades) (por freguesia) a considerar nas GOP's de acordo com a análise técnica e disponibilidade financeira municipal
2. Identificação das áreas prioritárias de intervenção municipal

A CM compromete-se a informar os cidadãos sobre os resultados das assembleias OP e das propostas incluídas em plano de atividades bem como o seu andamento.

Preciso de informações e vou ajuda para participar...

Informe-se antes das assembleias e verifique em Participação e Cidadania na página WEB do sítio as áreas de intervenção e competências da Câmara Municipal. Contacte o gparticipa@cm-palmela.pt | 211 336 600

Glossário

Orçamento municipal receitas e despesas geridas anualmente pela Câmara Municipal
Recursos Verbas recebidas pela Câmara Municipal de várias proveniências – transferências do Orçamento de Estado, taxas e impostos locais (IM, ...)
Despesas Despesas em dois âmbitos – despesas de funcionamento destinam-se a garantir o funcionamento regular dos serviços públicos municipais; despesas de investimento destinam-se ao desenvolvimento de projetos e equipamentos que procuram dar mais qualidade de vida aos municípios
GOP's Grandes Opções do Plano é o documento que espelha a planificação dos investimentos a realizar no município para o exercício do ano corrente

Vir: Guia do Orçamento Participativo (2014)

PRILOGA 3 – ZGIBANKA ZA GOSPODINJSTVA S PREDSTAVITVIJO PARTICIPATIVNEGA PRORAČUNA OBČINE KOMEN

KAJ JE PARTICIPATORNI PRORAČUN

Participatorni proračun je način razporejanja dela proračunskih sredstev tako, da o njihovi porabi odločajo občanke in občani.

NAMEN projekta je zviševati kakovost življenja občank in občanov ter krepiti družbeno participacijo z vključenostjo občanov pri sooblikovanju občinskega proračuna.

CILJ projekta je pridobiti projektne predloge za celotno območje občine, ki bodo podani na glasovanje občankam in občanom, starejšim od 15 let in s stalnim bivališčem na območju Občine Komen.

Projektne predloge predlagate občanke in občani. Skladnost projektne predlogov z merili za upravičenost projektov bo preučila Komisija za pobude občanov v okviru projekta participatornega proračuna. Za projektne predloge, ki bodo v skladu z merili uvrščeni na glasovalno listo, boste lahko glasovali 6. novembra 2016 med 8. in 12. uro. Izglasovani projektne predlogi bodo uvrščeni v proračuna Občine Komen za leto 2017 in 2018.

ZBIRANJE PROJEKTHNIH PREDLOGOV

Občanke in občani s stalnim bivališčem v Občini Komen, ki bodo do dne oddaje projektne predloga dopolnili 15 let, lahko projektne predlog oddajo na posebnem obrazcu **najkasneje do 27. 9. 2016** do 24.00 ure preko spletne aplikacije, dosegljive na naslovu www.komen.si, po pošti na naslov Občina Komen, Komen 86, 6223 Komen ali osebno v sprejemni pisarni Občine Komen. Obrazec za oddajo projektne predloga je dostopen na naslovu www.komen.si

JAZ PREDLAGAM

RAZMISLI – PREDLAGAJ – GLASUJ

Vabilo občankam in občanom k sooblikovanju občinskega proračuna

SPOŠTOVANE OBČANKE IN OBČANI.

Pred vami je pomemben projekt imenovan **JAZ PREDLAGAM**.

Mi, občanke in občani, najbolje vemo, kaj potrebujemo, kaj želimo, kakšne so vaše potrebe. Sistem in način sodelovanja pri delnem soodločanju pri investicijah in razporejanju dela proračunskih sredstev imenujemo participatorni proračun. Prepričan sem, da boste na ta način, in z vašimi predlogi, pripomogli k izboljšanju kakovosti življenja v naši občini. Verjamem, da se bodo tako investicije približale resničnim potrebam vseh občanov. Zelo pomembno bo sodelovanje vseh, zato smo omogočili podajanje projektne predlogov in glasovanje zanje vsem občankam in občanom Občine Komen, ki so dopolnili 15 let.

Moja osebna želja je, da približamo problematike in možnosti različnih rešitev občanov. To je potrditev sistema, ki ga imenujemo demokracija. Prepričan sem, da bo veliko podanih projektne predlogov povečalo kakovost življenja, zadovoljstvo in urejenost. Nenazadnje bo to potrditev transparentnega poslovanja občine z nadzorom nad učinkovitostjo porabljenih sredstev in javnega denarja.

Zato izkoristite možnost sodelovanja in predlaganja. Sodelujte pri tako pomembnem projektu, ki vam ga nudi občina in brez zadržkov predlagajte posege, ki so možni v investicijskih okvirih predloga.

Veselim se vseh vaših predlogov.

Marko Bandelli, mag. pos. ved.
župan

PREDSTAVITEV

Pred oddajo projektne predlogov ste vabljeni na predstavitev, kjer bo predstavljen projekt participatornega proračuna in način sodelovanja. Na predstavitvi bo prisoten župan.

DATUMI IN KRAJI IZVEDBE PREDSTAVITEV:

Lokacija	Datum in ura	Za prebivalce naselij
Brestovica pri Komnu št. 55 (stara šola)	7. 9. 2016 od 19.00 do 20.15	Brestovica, Vale
Kulturni dom Gorjansko	7. 9. 2016 od 20.30 do 21.45	Gorjansko, Klanec pri Komnu, Brje pri Komnu, Nadrožica, Škofi
Kulturni dom Kobjeglava	13. 9. 2016 od 19.00 do 20.15	Kobjeglava, Tupelče
Kulturni dom Komen	13. 9. 2016 od 20.30 do 21.45	Komen, Divči, Preserje pri Komnu, Mali dol, Voličji Grad, Ivanji Grad, Zagrajec, Škrbina, Tomačevica, Gabrovica, Coljava, Rubije, Šibelji, Sveto
Vaški dom Kodreti	14. 9. 2016 od 19.00 do 20.15	Kodreti, Koboli, Dolanci, Čehovini, Večkoti, Trebižani
Zadružni dom Štanjel	14. 9. 2016 od 20.30 do 21.15	Štanjel, Kobjelj, Lukovec, Hruševica, Lisjaki, Čipnje,

V kolikor se predstavitev ne morete udeležiti na matični lokaciji, ste dobrodošli na predstavitvi na drugi lokaciji.